SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU

KNJIŽEVNE NOVINE

LIST ZA KNJIŽEVNOST I KULTURU

GODINA III
RBOJ 50

Uredništvo: Francuska 7, tel. 28-098
Administracija: Kardeljeva 31, tel. 24-001

BEOGRAD, UTORAK 12 DECEMBAR 1950

LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO

PRIMERAK
4 DINARA

UNESKO
— JEDAN OD FAKTORA U ODBRANI MIRA

Milan Bogdanović

U okviru Organizacije Ujedinjenih nacija, kao jedan od njenih područnih organa od prvenstvene važnosti, osnovana je, 1945 godine, Organizacija za prosvetu, nauku i kulturu, opštepoznata pod imenom UNESKO (United Nations Educational and Cultural Organisation). Ova organizacija služi Organizaciji Ujedinjenih nacija kao vrlo značajan organ za sprovođenje principa i ciljeva Povelje Ujedinjenih nacija, na planu duhovnog života sveta, uticajnim sredstvima prosvete, nauke i kulture. Ako je jedan od glavnih ciljeva Organizacije Ujedinjenih nacija odbrana mira propagandom i širenjem međusobnog razumevanja među narodima, trpeljivosti i ljubavi od čoveka čoveku, onda je sasvim jasno da je oružje kulture jedno od najmoćnijih, a možda i najmoćnije, da se taj cilj i ostvari. UNESKO je zamišljen kao nosilac toga oružja, kao aktivni faktor u politici Ujedinjenih nacija za odbranu i obezbeđenje mira. Prema tome, jasno je da takva organizacija treba i mora da ima podršku svih naroda, prvenstveno onih koji su učlanjeni u OUN, kao i svih znamenitih i uticajnih pretstavnika kulture svakoga naroda.

To je i našu zemlju rukovodilo da se, od samog početka života i rada UNESKO-a, pozitivno i sa simpatijama odredi prema ovoj organizaciji. Ali, kako su, u prvim trenucima, u detinjim danima ove organizacije, mnoge stvari u njoj postavljane prilično nejasno i, upravo reći, nebulozno, to je i naša zemlja, idući po liniji naše opšte politike pažljivog i budnog proučavanja i odmeravanja vrednosti i efikasnosti svake akcije u međunarodnim odnosima, zauzela stav pozitivnog posmatrača i, kroz ulogu aktivnog posmatrača, korektora svega što je u prvim programima UNESKO-a bilo neodređeno ili neprihvatljivo. U tom pogledu ona se jasno diferencirala i od Sovjetskoga Saveza, koji je od početka imao, i u tome ostao uporan, sasvim negativan stav prema UNESKO-u, i od zemalja tzv. narodne demokratije, današnjih satelitskih poslušnika Moskve, koje su se odmah zaletele da postanu članice ove organizacije, zalažući se živo i za njen prvobitni program, a kasnije, pod diktatom Informbiroa, počele da joj okreću leđa i da je napuštaju.

Na prvoj generalnoj konferenciji UNESKO-a u Parizu, 1946 godine, delegacija Jugoslavije, iako samo posmatrač, vrlo aktivno je dejstvovala u pravcu ispravljanja i razumnog ograničavanja i konkretiziranja prvobitnih planova i programa UNESKO-a. Ovaj živi aktivitet imao je tada vidnog uticaja na korenite izmene u mnogim maglovitim idejama i smerovima koji su, preko prvobitnog programa UNESKO-a, bili propagirani. U istoriji UNESKO-a ostaće zabeležen, kao nesumnjivo značajan, studiozan kritički referat na prvobitnu ideologiju UNESKO-a koji je naša delegacija toj Konferenciji podnela. Naša kritika i, na osnovu nje, od naše strane zahtevane korekture u programu UNESKO-a uglavnom su odricale pravo UNESKO-u da se nametne čitavome svetu, svima narodima, kao neka vrsta univerzalnog Ministarstva prosvete, nauke i kulture, i osporavale tendenciju formiranja neke vrste UNESKO-filozofije, jako idealistički obojene. I one su na Generalnoj konferenciji od mnogih delegacija bile vrlo dobro primljene, i kao takve imale i uticaja. U tom istom pravcu i smislu, Jugoslavija je i dalje pratila rad UNESKO-a, sudelujući kao aktivni posmatrač na drugim generalnim konferencijama UNESKO-a, sve do proleća ove godine, kada je postala članicom UNESKO-a.

Ova odluka je donesena na osnovu proverenih zaključaka da se UNESKO najzad približio svome pravom putu i da, idući tim putem, doista može da bude značajan faktor širenja opšte prosvećenosti, afirmisanja i uzdizanja značaja kulture, a samim tim i vrlo koristan, možda i najkorisniji faktor u odbrani mira u svetu. Peta generalna konferencija UNESKO-a u Firenci, ove godine, pokazala je sasvim jasno da je odluka naše zemlje kad treba da postane članicom UNESKO-a došla u pravi trenutak.

Peta generalna konferencija UNESKO-a je sva bila nadahnuta idejom odbrane mira i aktiviteta za mir, iako još nije mogla da u tome pravcu prihvati i neke sugestije za uzimanje aktivnijih pozicija u politici svetske miroljubivosti. Jedna od najodređenijih i najodlučnijih sugestija u tom smislu učinjena je baš od strane naše delegacije. Iako dobro primljena, i sa simpatijama pozdravljena, naša rezolucija nije bila prihvaćena, ali je nesumnjivo doprinela stvaranju opšte atmosfere u UNESKO-u za efikasnije i smelije zauzimanje za mir u svetu,

(Crtež Pjera Križanića)
Milan Bogdanović

što se jasno moglo da oseti kako u govorima generalnog direktora UNESKO-a, tako i u zaključnoj rezoluciji same konferencije. A može se sa izvesnošću pretpostaviti da su nekulturno negativan stav prema opštoj kulturno-miroljubivoj politici UNESKO-a koji su zauzele delegacije Čehoslovačke i Mađarske, kao i demonstrativna apstinencija Poljske, uticali na opšte raspoloženje konferencije da se politički odlučnije manifestuje u problemima mira u svetu.

Impozantna skupština pretstavnika prosvete, nauke i kulture naše zemlje, na kojoj je izabrana Nacionalna komisija Jugoslavije za UNESKO, nova je potvrda odlučne volje naših naroda i naše vlade da kroz UNESKO posluže, i na planu kulture, velikim ciljevima mira. Jugoslavija je i ovde ostala savršeno verna svojoj politici u Organizaciji Ujedinjenih nacija, koja je danas u svetu zapažena i priznata kao jedna od najdoslednijih, najodlučnijih i najpravilnijih političkih akcija za odbranu tako opasno ugroženoga mira u svetu. Kao i u Ujedinjenim nacijama tako i u UNESKO-u, naša međunarodna politika ima svoju određenu i jasnu liniju. Ona je, dakle, bez krivudanja i vrdalama, bez skokova i histerične nervoze, bez nekonsekventnih ispada čas u jednu čas u drugu stranu, i bez licemerja, čime se karakteriše politika sovjetskog bloka. Nezavisna od svakog uticaja, nevezana ni za koji blok sila u svetu, nezarobljena nikakvim političkim ili ekonomskim pritiskom, naša zemlja, kao jedina danas čista i idejno ispravna socijalistička zajednica, ide promišljenim i neizmenljivim, nezavisnim pravcem odbrane mira i na planu međunarodne politike i na planu duhovnog života sveta, štiteći ravnopravnost malih i velikih i služeći progresu. Kao i u Organizaciji Ujedinjenih nacija, tako i u UNESKO-u, naša linija je od početka jasna, dosledna sama sebi, pouzdana i smela. Kad je reč o UNESKO-u ona, od 1946 do 1950, nije nimalo izmenjena, sem u jednom smislu: 1946, Jugoslavija je bila kritičar i korektor planova i programa UNESKO-a, a 1950 kad su planovi i programi UNESKO-a u mnogome ispravljeni i izmenjeni baš u smislu njenih kritika i korektura ona postaje aktivni saradnik u čitavome aktivitetu UNESKO-a i to joj u ovoj plemenitoj organizaciji, koja širi i afirmiše prosvećenost među ljudima, i time brani mir, daje autoriteta i stvara uticajnu poziciju.

KNJIŽEVNO DELO LAZE KOSTIĆA

Đuza Radović

Desetog decembra navršilo se 40 godina od smrti Laze Kostića jednog od najvećih pesnika srpskog romantizma i jednog od najkarakterističnijih pretstavnika onog širokog pokreta srpske liberalne buržoazije šezdesetih godina prošloga veka, poznatog pod imenom Ujedinjena omladina srpska.

Kada je posle poraza u ratu 1859 godine Austrija bila primorana da dadne više političkih i nacionalnih sloboda, nastalo je opšte buđenje duhova kod svih naroda monarhije. O mladinu srpsku iz svih krajeva, naročito iz Vojvodine i Srbije, obuzima taj opšti talas oduševljenja, patriotizma, liberalizma i slobodarstva. Laza Kostić je jedan od prvih pesnika buditelja tog omladinskog pokreta (pesma »Omladini«). Kad je koju godinu docnije došlo do obrazovanja Ujedinjene omladine srpske, on je jedan od njenih najuglednijih članova, jedan od najvatrenijih govornika na njenim skupštinama, najzaneseniji rodoljub najoduševljeniji pobornik narodnog duha i narodne poezije. Za njega, kao i za najveći deo te omladine, narodna pesma treba da zameni evanđelje, kult majke Jevrosime iz narodne pesme treba da zameni kult bogorodice. Ujedinjeno srpstvo treba da se obnovi u duhu prosvetiteljskih ideja Dositeja Obradovića i u demokratskim nacionalnim tradicijama Vuka Karadžića, vezujući istovremeno nacionalni ideal i dalju sudbinu srpskog naroda za pokrete savremene Evrope, za liberalizam, republikanstvo i antiklerikalizam. Te političke i nacionalne težnje ogledale su se kako u liberalnim strujama Srbije s kraja pedesetih i u toku šezdesetih godina prošlog veka, tako isto i u opštem pokretu liberalne buržoazije, Ujedinjenoj omladini srpskoj, i još više u Narodnoj stranci Svetozara Miletića u Vojvodini. Kostić je u svim tim pokretima uzimao aktivnog i vidnog učešća. Već slavan pesnik, on će od 1869 početi da ulazi i neposredno u aktivnu političku borbu kao jedan od najuglednijih pretstavnika Miletićeve stranke i vojvođanskog srpstva. Njegova popularnost je velika. Kada je zatvoren zbog »veleizdaje«, narod mu peva pesmu:

»Zelen doboš dobuje,
Laza Kostić robuje...«

Docnije, kao poslanik u Peštanskom parlamentu, on svoje govore počinje na srpskom jeziku i svojim smelim i borbenim stavom izaziva revolt mađarskih pretstavnika, kako onih iz vladinih redova, tako i onih iz opozicije.

Kada je Omladina, osumnjičena za potstrekavanje na ubistvo kneza Mihaila Obrenovića, bila u Srbiji zabranjena a u Vojvodini gušena i njen rad ometan, i naročito kad je taj dosta magloviti pokret počeo i duhovno da se raspada pojavom novih ideja Svetozara Markovića, Laza Kostić je, i kao pesnik i kao političar ostao na pozicijama onog konzervativnijeg dela Omladine. Tadašnja srpska građanska klasa, još pod dosta svežim utiscima revolucionarnog vihora iz 1848, mogla je naprednije težnje Omladine podupirati samo dotle dok su one ostajale u literarnim i političko-nacionalnim okvirima, bez drugih društvenih i ekonomskih posledica. Kada je Svetozar Marković sa svojim saradnicima istupio s idejama o novoj i drukčijoj književnosti, Laza Kostić ne samo da se nije približio ljudima »nove nauke«, nego je, u odnosu na Zmaja i Jakšića, u daljem svom radu pretstavljao desno krilo omladinskog pokreta.

Sva Kostićeva značajna umetnička ostvarenja s malim izuzetkom padaju u prvu polovinu njegovog života. Zato mi danas Kostića, gledajući ga kroz njegovo književno delo, vidimo kao borbenog omladinca i liberala šezdesetih godina, kao oduševljenog pretstavnika i pobornika nacionalne slobode, kao vatrenog pretstavnika antiklerikalnih shvatanja Omladine i kao velikog rodoljuba, a ne kao klerikalca i konzervativca, kakav je on bio poslednjih godina života.

Pogledajmo sada malo pobliže Kostićevo književno delo.

Evropski romantizam imao je nekoliko pesnika koje je naročito cenio i izdvajao iznad svih ostalih pisaca iz prošlosti. Šekspir je bio na prvom mestu među tim romantičarskim simpatijama. Kod Srba se, dotada, i pored nekoliko ranijih pomena Šekspirova imena i izvesnog uticaja koje je on imao na neke naše pisce, o Šekspiru malo znalo. Kostić je bio prvi naš književnik koji je preveo neko Šekspirovo delo na naš jezik i tako uveo velikog engleskog pesnika u srpsku književnost. On se toga posla latio odmah na početku svoga književnog rada. Godine 1858 Kostić je objavio prve svoje pesme. Iduće, 1859 godine on objavljuje u »Srbskom letopisu« prve svoje prevode iz Šekspirova »Romea i Julije«. Docnije, baveći se Šekspirom celog života, Kostić će prevesti još i »Ričarda III«, »Hamleta« i »Kralja Lira«.

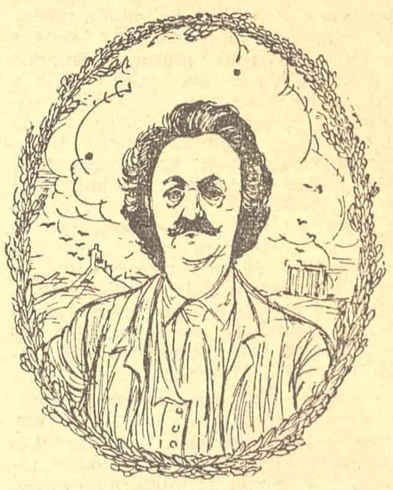

(Crtež Z. Džumhura)
Laza Kostić

Veliki ugled Šekspira kod romantičara pomogao je brzom sticanju glasa i Lazi Kostiću, koji je svoj pesnički rad od samog početka vezao za Šekspirovo ime. Kada je, po ugledu na ovog velikog dramatičara, napisao i sâm tragediju u stihu »Maksim Crnojević« (završenu 1864, štampanu u Novom Sadu 1886), Kostić je stekao veliki i opšti ugled u omladinskim krugovima i s oduševljenjem bio proglašen »našim mladim Šekspirom«.

Šekspir i narodna poezija su dva glavna uticaja pod kojima se razvijala Kostićeva poezija. Narodna pesma pripremila je duh njegove poezije, omladinski pokret dao joj je poetske ideje, ali Šekspirov primer ostao je stalno pred Kostićevim očima i koristio mu kao uzor. No taj uzor ga je isto tako primoravao na izvesne poduhvate za koje on nije imao snage i navodio ga na to da izvesne lične sklonosti (nejasnost, igru rečima, »originalnost«) razvije i suviše naglasi, što će prestavljati najgoru stranu Kostićeve poezije.

»Maksim Crnojević«, jedna od najkarakterističnijih drama srpskog romantizma, napisana je pod tim dvostrukim uticajem, pod uticajem narodne poezije i Šekspira. Motiv za dramu uzet je iz narodne pesme »Ženidba Maksima Crnojevića«, gde se glavni sukob odigrava oko »dara zetovskoga«. Kostić je to zamenio sukobom osećanja ljubavi i pobratimske dužnosti i tok dramskog zbivanja stavio pod senku sudbinske neizbežnosti. Težeći da delimični realizam i prostotu narodne pesme zameni uvek visokom dramatičnošću šekspirovske vrste i da od Maksima Crnojevića napravi jednu vrstu našeg Hamleta, Kostić je radnju drame prepleo intrigama, pretrpao epizodama, nemotivisanim scenama, nedovoljno individualisanim ličnostima, suvišnom patetikom, i tako stvorio ne samo pravu romantičnu tragediju, sa otrovom, ubistvima i ludilom, nego i jedno u osnovi mutno i nejasno delo.

Kostić je Maksima Crnojevića zamislio kao složenu ličnost s unutrašnjim sukobima i stalnim protivurečnostima između onog što želi i onog što čini. Ma koliko da je tako zamišljena ličnost bila dramski pogodna za razvijanje tragične krivice glavnog junaka drame, Kostić je nije umeo dati jasno ni s dovoljno prirodnosti i psihološke i logične ubedljivosti. I ostale ličnosti u drami su blede, nekonkretne, u velikoj meri lišene svoje istorijske i društvene uslovljenosti.

Sva ta dosta mutna i nejasna retorika kojom je ispričana romantična fabula o ljubavi crnogorskog kneževića i ćerke mletačkog dužda, u čijoj istoriskoj pozadini leži računski brak iz državnih razloga, vrlo je karakteristična i po pesnika i po vreme u kome je ona napisana. Ova najčuvenija drama svoga vremena u srpskoj književnosti karakteristična je baš po toj svojoj maglovitosti i retoričnosti za najveći deo pokreta Ujedinjene omladine srpske, koji se isto tako iscrpljivao u verbalizmu i rasipao u političkoj nebuloznosti. Kao umetničko delo, i pored svih nedostataka, »Maksim Crnojević« je značajna tvorevina srpskog romantizma. U odnosu na drame s predmetom iz nacionalne istorije koje su pisane pre Kostića »Maksim Crnojević« pretstavlja znatan napredak. Ova drama ima više čisto književnih kvaliteta nego što je ta vrsta drame imala ranije kod nas. Ona ima pesničkog poleta, ima lirike i stvaralačke snage uopšte. Nekoliko mesta u njoj (Anđelijina pesma u prvom činu, Nađanova pesma u četvrtom činu) spadaju u najbolje stihove koje je Kostić napisao i idu u najbolju liriku srpsku cele epohe. Razvijena, više književna nego što je bila ranije i zvonka rečitost ove drame takođe znači napredak. Pored ove romantičnosti, tu nema ni »lahorčića«, ni »leptirića«, ni drugih oveštalih rekvizita tadašnje naše poezije. Narodni govor i književni jezik koji je uveo Vuk Karadžić dostigli su ovde veći stepen razvoja. Zato je ovo delo, pored ostaloga, značajno naročito za razvoj naše metrike i za razvoj dramske i uopšte pesničke dikcije kod nas. U njemu je, sem toga, makar i nepotpuno, prikazana uporna i mnogovekovna borba našeg naroda sa tuđinom i kobne posledice tuđinskog mešanja u naš život.

Kostić je bio izraziti romantičar i individualista. Iako je za svoje vreme bio čovek vrlo visokog književnog i opšteg obrazovanja, on je svoje očigledne stvaralačke sposobnosti razvijao i primenjivao često na osobit i prilično nastran način. Njegova težnja za što većom originalnošću i želja da se pošto — poto dođe do svog ličnog izraza nisu u dovoljnoj meri počivale na realnoj umetničkoj snazi. Taj suviše istaknuti lični i umetnički individualizam kod Kostića rodio je najupadljivije mane njegove poezije, mane koje su najviše mesta dobile u njegovim lirskim i lirsko-epskim tvorevinama, ljubavnim, rodoljubivim i misaonim pesmama i baladama. Pesnička dikcija, kojoj se učio kod Šekspira i kod velikih pesnika evropskog romantizma, kod Kostića se pretvara dosta često u igru reči, u doskočice i kalambure, a njegovi pokušaji da svojoj poeziji da misaonosti i dubine — u prazne tirade, nejasne alegorije i u neuobličene slike. Zato i pored lepih mesta, smelih i uspelih novih izraza i poletnih i odvažnih misli, kod ovog pesnika ima malo pesama, uspelih u celini.

Idući za muzičkim efektima u svojoj poeziji i uvek gotov da padne u kalambur, Kostić često zloupotrebljava takozvanu pesničku slobodu. Slobodni stih, koji je on u većoj meri prvi primenio u novijoj srpskoj književnosti, Kostiću nije često poslužio za to da mu ritam pesme bude prirodniji, raznovrsniji, življi i misao jasnija i potpunija, nego za to da u njemu dadne mutne metafore, slaba poređenja i da nagomila nejasne alegorije. U tom pogledu naročito je karakterističan njegov postupak s jezikom, koji je Kostić inače dobro znao. On stvara nove reči, ili postojećim rečima menja značenje, ili ih skraćuje i preudešava kako mu je kad potrebno radi stiha ili radi slika, ili prosto iz želje da bude drukčiji, originalniji od ostalih.

U svemu tome može se, istina, nazreti i odraz one teskobe koju je Kostić osećao u oveštalim književnim kalupima i u društvenom moralu i shvatanju svoga doba, prema kojima on nije pokazivao mnogo poštovanja i koje je pokušavao da razbije i u svojoj poeziji i u svakodnevnom životu.

Iz onog što smo maločas rekli, međutim, ne treba zaključiti da kod Kostića uopšte nema dobrih pesama u celini. Pesme kao što su »Među javom i med snom«, »Spomen na Ruvarca«, ili balada »Minadir«, ili epska pesma puna živog rodoljubivog osećanja »Mučenica«, spadaju u onaj broj najboljih pesama koje nam je kao književno nasleđe ostavio pokret Ujedinjene omladine. Ovamo spada, pored još nekih pesama, i Kostićeva najbolja ljubavna pesma »Santa Maria della Salute«, za čije je razumevanje potrebno izvesno objašnjenje, ali koja po svojoj arhitektonici spada u retke tvorevine naše lirike uopšte.

Kostić je bio najbliži stvarnosti u rodoljubivoj poeziji svojoj i zato je u toj vrsti dao i svoja najznačajnija dela. Toj vrsti poezije pripada i najznačajnije njegovo delo, drama u pet činova »Pera Segedinac«.

Baveći se i sam više godina neposredno politikom, Kostić je osetio kolebljivost i plitkoću patriotizma gornjih slojeva svoje klase i zato je po tom lažnom i šićardžiskom rodoljublju oštro ošinuo u svom najvećem i najzrelijem delu, tragediji »Pera Segedinac«. Delo je s izrazitom antiaustrijskom tendencijom i izvođenje ove drame posle prve pretstave bilo je zabranjeno u Vojvodini. Duh i heroika narodne pesme i politička shvatanja Narodne stranke jesu dva elementa iz kojih je i građena ova istoriska drama. Slobodnomislilački stav Ujedinjene omladine, njeno rodoljublje i njeno shvatanje narodnih interesa, njen antiklerikalizam, njeno razočarenje u crkvenu hijerarhiju, koje datira još od 1848 g., i politički obračuni Miletićeve stranke s nametnutim patrijarhom Germanom Anđelićem, to je stvarni predmet ove Kostićeve drame, dat kroz Peru Segedinca, Milana Tukelija i Vićentija Jovanovića. Ali i šire od toga, kroz ove događaje iz osamnaestog veka, pesnik je dao vekovnu istoriju srpskog naroda, rastrzanog između Beča, Pešte, katoličanstva i Turaka i njegovu upornost da se održi pred istorijom, da sačuva svoje ime, čast i nacionalni individualitet i pored svih mučenja, i fizičkih i duhovnih, i pored svih izdajstava i korumpiranosti zvaničnih vođa. Ta borba protiv tuđina oličena je naročito u *herojskom*

(Nastavak na četvrtoj strani)

ACO ŠOPOV

VO RODNATA KUKJA

Razvij krila, plamni srce mlado!
Pap se sretnav so rodnite mesta.
Samo ne ja raznesuvaj vesta
deka denes pristignav vo gradot.

Denes sakam sosem sam da minam,
da ne vidi, da ne znae nikoj,
sam da bidam so svojata vina
i gi setam site dragi likoj.

Spomenite denes pak me galat,
probudeno detstvoto me čeka, —
vo sobata zdušena i mala
mojot život šumi kako reka.

Vo sobata spomenite great,
sobata e i mračna i niska...
No nekogaš sepak možel v nea
volno mojot detski svet da pliska.

Zakačena nad vratata visi
majkinata požoltena slika.
Činam, praša: »Čedo moe, ti si?«
Radosnici niz obraz i blikat.

Dolgo, dolgo v nea oči vpivam,
od solzi mi potemnuva vidot,
i kako što često pati biva —
v mig ožive slikata na zidot.

Taa stapi i koga me vide
blago reče: »Za prekorot, prosti,
ama retko, mnogu retko ideš,
kako da si tugj, nekanet gostin«.

Pa so silno pregrdka me gušna
i pošepna vo moite kosi:
»Sin ti veke golem stanal, slušnav,
sin ti, velat, zlatni kadri i osi...«

Bolkata me svitka kako rana:
— Go zagubiv, majko edna zora...
Taa pisna: »Zar bezkukjnik stana,
zar e točno što za tebe zborat?

A jas mislev da si moja lika,
deka i ti ke istraeš, sine,
kako sega doma da te vikam,
preku pragot kako ke mi mineš!«

— Počuj, majko, sinot jas go sakam,
neizmerno sinot svoj go ljubam,
samo dali da živeam taka —
se naprazno kako ti da gubam?

— — — — — — — — — — — — — —

Molk. Se stivna vo sobata tesna.
Von se deni... Docna, vlažna esen.
Pod prozorot grmna detska pesna
i vo novi sonoi me vnese.

Pioneri, počekajte časkum,
siot plamen vam da vi go dadam,
so vašite nezgasnati mečti
idninata svoja da ja gradam!

Proslava Dana prava coveka

U nedelju, 10 decembra Udruženje za Ujedinjene nacije u Beogradu je organizovalo proslavu u čast dvogodišnjice donošenja Deklaracije o pravima čoveka.

Prosla i, koja je održana na Kolarčevom univerzitetu, prisustvovali su mnogi pretstavnici narodne vlasti i pretstavnici kulturnog i javnog života. Na proslavi je govorio Branislav Jevremović, pomoćnik ministra Komiteta za izgradnju narodne vlasti i jugoslovenski delegat u Komitetu za prava čoveka.

U svom govoru Jevremović je istakao značaj i ulogu Deklaracije iza koje danas stoje milionske mase ljudi u čitavom svetu, svi narodi i sve države koje žele mir i koje poštuju prava kako pojedinaca tako i svih naroda.

Na kraju govora Jevremović je naglasio da jugoslovenski narodi izražavaju veru u snagu principa izraženih u Povelji UN i Deklaraciji o pravima čoveka, da Jugoslavija ulaže i da će i u buduće ulagati napore da se ti principi ostvare.

Kratke vesti iz inostranstva

Stendal igra (crtež Alfreda de Misea)

NOVO IZDANJE STENDALOVIH »USPOMENA O EGOTIZMU«

Anri Martino, odličan poznavalac Stendala, priredio je novo izdanje »Uspomena o egotizmu«. Za iscrpne beleške i objašnjenja, koje ispunjuju ceo jedan tom, Martino je iskoristio strpljive radove Luja Roajea, konzervatora biblioteke u Grenoblu. Dok se život Anri Brilara odnosi na prvi, »Uspomene o egotizmu« odnose se na drugi Stendalov boravak u Parizu.

* * *

U BEČU OTKRIVENA SPOMEN PLOČA FRANCE PREŠERNU

U čast 150-godišnjice rođenja velikog jugoslovenskog pesnika France Prešerna, otkrivena je u Beču spomen-ploča na zgradi bivšeg instituta u kome je Prešern bio vaspitač. Spomen-ploču je otkrio bečki gradonačelnik Kerner (Körner). Pevački hor Slovenačke prosvetne zveze iz Koruške izveo je tom prilikom nekoliko slovenačkih pesama.

* * *

UMRO DANSKI KNJIŽEVNIK JOHANES V. JENSEN

Ugledni danski književnik Johanes V. Jensen umro je u Kopenhagenu, u svojoj 77 godini. Jensenu je 1944 godine dodeljena Nobelova nagrada za književnost. Od svoje prve knjige Jensen nije prestajao da, pred stalnom nemačkom pretnjom, uznosi želju svoga naroda za nezavisnošću i slobodom. U svojim delima on je takođe izražavao veru u progres, u snagu čovečje volje oblačeći, doduše, ove misli u ruho jednog zastarelog lirizma. Neka Jensenova dela prevođena su i kod nas.

* * *

NOVO TUMAČENJE ŠEKSPIROVIH DELA

Francuski šekspirolog Abel Lefrank završio je drugi deo knjige posvećene objašnjavanju ličnosti Vilijama Šekspira (»A la decouverte de Shakespeare«). Proučavajući to pitanje oko četrnaest godina, Lefrank je dao za pravo naslućivanjima Bajrona i Dikensa, Emersona i Vitmana, da glumac Šekspir nije i autor pozorišnih dela koja su to ime učinila besmrtnim. U traženju neophodnih veza između dela i čoveka, Lefrank se od 1919 opredelio za W (illiama) S (tanleč-a), šestog grofa od Derbija, koga je tada označio kao stvarnog autora velikog dela engleske renesanse. Taj plemić-dramaturg — pretpostavlja-ju se njegovi izgubljeni spisi — pisao je iz prirodne obazrivosti pod pseudonimom dela u kojima je isticao svoja prava na krunu.

Neki francuski kritičari smatraju da Lefrankovo delo najzad okončava prepirku u istoriji literature o Šekspiru. U prvom tomu, Lefrank je, navodno, iza Hamleta pronašao tragediju Marije Stiuart-Dernli; kroz »San letnje noći« prikazan je bračni roman samog Stenleja. U drugom tomu, pet komada koji slikaju bračnu ljubomoru, odjek su razdora koji je poremetio deo bračnog života grofa Derbija a istoriske drame prikazuju način njegove duge borbe za krunu.

* * *

ITALIJANSKA KRITIKA O JUGOSLOVENSKOM VIOLONČELISTI MIRKU DORNERU

Muzički kritičari rimskih listova veoma su povoljno ocenili gostovanje jugoslovenskog violončeliste Mirka Dornera u Rimu. Kritika ističe visoke umetničke kvalitete jugoslovenskog umetnika i izražava želju da ga što češće čuje u koncertnim salama.

List »Kvotidiano« (Quotidiano) piše da je Dorner »obdaren izvanrednim umetničkim kvalitetima sa jako razvijenim osećanjem za izraz«. List piše da je uspeh mladog umetnika toplo primljen i pozdravljen sa iskrenim oduševljenjem. »Popolo di Roma«, između ostalog, piše da je Dorner »sa svojom umetničkom osetljivošću uspeo da nađe nove puteve u tumačenju dela raznih kompozitora koje je uključio u svoj program«. List izražava nadu da će rimska publika imati češće priliku da čuje mladog jugoslovenskog violončelistu.

* * *

INTERNACIONALNI KONKURS DEČIJIH CRTEŽA U EGIPTU

Naši najmlađi učestvovaće na internacionalnom konkursu dečijih crteža koji organizuje Društvo prijatelja umetnosti u Egiptu. Posle konkursa ovo društvo prirediće izložbu najboljih radova, januara i februara 1951 u Kairu.

Konkurs je bio raspisan za dečake i devojčice od pet do trinaest godina. Organizatori konkursa predložili su da deca u svojim radovima, između ostalog, prikažu svoju zemlju, njene karakteristične pejsaže, stanovništvo i druge osobenosti. Naša zemlja biće zastupljena sa pedeset dečijih crteža iz Makedonije, Srbije, Hrvatske i Slovenije koji će biti uskoro poslati u Egipat. U tim radovima naša deca su odrazila i ono što najviše zaokuplja njihovu maštu — prizore iz narodnih pripovedaka.

* * *

PROSLAVA PEDESETOGODIŠNJICE SMRTI OSKARA UAJLDA U PARIZU

Na groblju Per Lašez u Parizu održan je komemorativan sastanak kojim je obeležena pedesetgodišnjica smrti engleskog pisca Oskara Uajlda. Autor »Slike Dorijana Greja« umro je 30 novembra 1900 u nekom bednom pariskom hotelu, prezren i zaboravljen.

* * *

AMERIČKI FILM »VELIKI CIGFILD«

Za film »Veliki Cigfild« koji je snimila kompanija Metro Goldvin Majer a koji opisuje život borca brodvejskih revija, morali su arhitekti M.G.M. da rekonstruišu dvanaest velikih pozorišta i četiri hotela da bi bili sasvim verni originalu. Među ostalima rekonstruisano je jedno od prvih pozorišta u Njujorku, pozorište u Nju Orjeanu, Mjuzik hol u Londonu i jedno amsterdamsko pozorište, u kojima je Cigfild sa svojim revijama slavio uspehe. Pored toga rekonstruisana je i jedna ulica u Čikagu u vreme svetske izložbe 1893.

* * *

FILM PREMA ROMANU TEODORA DRAJZERA

Viljem Vajler počeo je snimanje filma »Sestra Kari«. Scenario za ovaj film napisan je prema poznatom romanu američkog književnika Teodora Drajzera.

* * *

ŠVETSKI FILM »DEVOJKA IZ MORHOFA«

Švedski reditelj Gustav Edgren snimio je film »Devojka iz Morhofa«, prema noveli Selme Lagerlef. U glavnim ulogama igraju Margareta Folen i Alf Kjelin. Film je snimljen u planinskim oblastima Švedske i prikazuje malo poznate krajeve i običaje švedskih seljaka.

INOSTRANA HRONIKA

VILIJAM FOLKNER

»Folknerova pomama agonija je jedne kulture.«

A. Kazin

Oto Bihalji-Merin

Žiri, koji je Nobelovu nagradu za književnost u godini 1950 dodelio američkom pesniku Vilijamu Folkneru, (Wiliam Faulkner) nije učinio nikakvo neočekivano otkriće. Folknerovo književno delo već decenijama zrači van okvira američkog kontinenta i u znatnoj meri uticalo je na zapadnu književnost, naročito francusku. Lilian Helman, u jednom razgovoru prilikom njenog boravka u Jugoslaviji, na pitanje ko je najistaknutiji savremeni američki pisac, bez premišljanja je navela njegovo ime.

Folknerovi romani imaju oduševljene, skoro fanatične pristalice. Ali ti romani su i žučno napadani. Ne samo da konzervativna i politički regresivna književna kritika nalazi da su metodi i ideje Folknerova dela u suprotnosti sa kanonima tradicije, već i sholastičko-doktrinarna kritika, u suštini isto tako konzervativna, koja tapka za sovjetsko-ruskom, napada Folknera kao tmurnog pesnika, koji svet oseća kao pakao, ne videći izlaza iz tame.

Ne mislim da Folkner stoji na nekom svesno teoretskom i ideološki jasno određenom stanovištu. Njegovo stvaranje više izbija iz tamnih naslućivanja, iz poluprekrivenih slojeva svesti. Puritanski nagon za istinom, jarosna volja za unošenjem svetla u sudbinske ispreplatanosti, u tajne uzročnoga, u vrela tame koja obavija njegov svet, gone ga napred. Istina je: on smatra svet izgubljenim. Njegov pogled ne dopire ni do koje nove obale čovečnosti. Ali, iako ga pakao tog sveta i prolaznost fasciniraju, ne gubi se u labirintu svojih mračnih snova. Bliskost smrti i usamljenost ne nalaze se jedino u delu Folknerovom. Oni su vodeći motiv prefinjene i morbidne, građanske umetnosti, koja rezignirano optužuje ugroženu i od ljudi otuđenu civilizaciju.

U njegovom prvom romanu »Obeštećenje vojnika«, koji se pojavio 1926, treperi jedna varijacija one zloslutne melodije, koju je, nekoliko godina ranije, F. S. Ficžerald intonirao u svojoj knjizi »Ova strana parade«. »Svi bogovi su mrtvi, sve bitke su bijene i svaka vera u čoveka uzdrmana je.« To je bila darovita književnost razočaranih povratnika-pobednika, koji su se, suvišni, otuđeni, usamljeni i izgubljeni, raštrkali po američkom kontinentu. To je bila književnost jednog izgubljenog pokolenja, književnost sa osnovnim finalnim motivom, započeta Ficžeraldom i produžena u »Tri vojnika« Dos Pasosa i »Oproštaju od oružja« Hemingveja.

Zadojen tradicijom Juga, Folkner, skoro dečak, pošao je u rat. Tu je upoznao jedan tuđi uzbudljivi svet suprotnosti, sile i htenja, i vratio se u postojbinu koja se grčila u sitničavosti i istovremeno ga hipnotisala, koju je voleo i u isti mah i mrzeo.

»Mi smo tako izgubljeni, tako nagi, tako usamljeni u Americi«, pisao je Tomas Vulf, najeruptivniji pesnik američke književnosti. »Beskonačno i svirepo nebo nadnosi se nad nama a mi svi večito smo potiskivani unapred i nemamo domovinu«. Nasuprot Vulfu, Folkner se oseća duboko ukorenjen u tle svoje zemlje. Besprimerno ozlojeđen, nerazlučivo sputan, ostaje vezan za onaj mali grad u državi Misisipi koji nosi ime Džeferson. I taj gradić pozornica je najvećeg broja njegovih romana. Predimenzionisan, uzdignut do ogromnosti, on postaje pozornica sveta i vremena. Kroz sumrak i maglu, Folknerovi ljudi, kao pritisnuti teškom morom, pipajući traže put ka nekom nepoznatom cilju. Ali magiski prodorno, intenzivno poetsko svetlo ne pada nigde ni na šta što bi ličilo na nadu.

Vilijam Folkner rođen je 1897 u Ripleju, u državi Misisipi. Poticao je iz porodice osiromašenih posednika zemlje. On i njegov brat odlaze 1917 kao piloti u Francusku. Brat, pilot na oglednim aparatima, survava se na jednom vazduhoplovnom mitingu. Pesnik to opisuje, u promenjenom obliku, u romanu »Pajlon«. Vilijam Folkner vraća se ranjen iz rata, kao radnik radi u jednom industriskom preduzeću, i, kao ložač u časovima noćnog dežurstva, pokraj kotla, piše roman »Svetinja«. Ranije su bili objavljeni »Moskito«, »Sartori«, »Ton i besnilo« i »Dok ja umirem«. U kratkim razmacima, slede njegovi romani »Svetlost u avgustu«, »Pajlon«, »Absalom — Absalom«, »Nepobedivi«, »Divlje

Vilijam Folkner

palme«, »Hamlet«. Njegovi romani, u početku, imali su malo čitalaca i neznatan uspeh. U Americi su ga smatrali nastranim provincijalcem, regionalnim književnikom, dok Pariz nije u njemu otkrio pesnika koji je raspadnuti oblik romana probudio u puni život na jednoj novoj umetničkoj ravni.

* * *

Šta čini tajnu Folknerova dela? Je li to virtuoznost tehnike, originalnost arhitekture, što je razbilo konvencionalnu šemu dotadašnjeg romana? Je li to tanano produbljena senzibilnost, snaga njegovih improvizacija, mađija njegove retorike? Folknerov praded, pukovnik Vilijam Folkner, napisao je hiljadu osam stotina devedesetih godina »Belu ružu iz Memfisa«, jednu od najčitanijih knjiga svoga vremena. Nešto romantike svog pretka preneo je Folkner u svoje doba. Ali, izlazeći iz džungle snova, obuzima ga čar trezvenosti hirurški preciznog seciranja. Mnogo je čitao Šekspira, Balzaka, Stendala, Prusta i pre svega Džemsa Džojsa. Od Amerikanaca duguje jedino Servudu Andersonu, sa kojim je bio u prijateljstvu i koji mu je pomogao kod izdavanja prvih radova.

Folkner nije lagodan pisac. Čitalac, spreman da mu sledi, mora se upustiti u zamarajuća lutanja kroz čudesni svet zlonamernih paljevina, rodoskrnavljenja, nasilnog obljubljivanja, bede i smrti. Ali takva lutanja nisu samo zamorna, već i uzbudljiva i puna napetosti. Folknerov metod uobličavanja, originalna konstrukcija njegovih romana, ne zahteva nadražaj senzacije. On unapred upoznaje čitaoca sa rešenjem, da ne bi intenzitet unutarnje radnje oslabio spoljašnjom dramom. Često priča fabulu počinjući sa svršetkom. U toku pričanja dolazi do neprestanih usporenja. Ono što će biti, katkad se unapred nagovesti. I kada se dogodi, liči skoro na sanjano ili na nešto što se u dalekoj prošlosti dožívelo. Čvorne tačke, sukobi nalaze se iza kulisa. U indirektnom svetlu deskripcije vezuje se današnjica sa prošlošću. Jednom dotaknuta, tema se ponavlja u beskrajnim varijacijama, kao u muzičkoj fugi, ali uvek u novoj svetlosti, iz jedne nove svesti, iz jedne druge perspektive. Autor prikazuje tok događaja u svim rakursima. Uveličani snimci i snimci sa vremenskim izduženjima, pokretnost filmske kamere koja brzo menja mesto, uplivišu na njegovu tehniku. Često dve paralelne teme sa naporednim tokovima, sa dodirima, podvajanjima i ponovnim prožimanjima. Nezaboravan je portret Lene Glove u »Svetlosti avgusta«, kada u blagoslovenom stanju, sa obućom u ruci, pešači iz Alabame u Misisipi da traži svoga dragana. Ali i Kristmasa, koga fiksna ideja da u njegovim žilama teče crnačka krv goni u propast. A i reportera u »Pajlonu«, advokata Benbova u »Svetinji«, Kventena u »Tonu i besu« i lice Judite u »Absalomu« ostaće u sećanju kao lica iz Orestove tragedije, magiski plastična no ipak nedokučiva, kao likovi iz halucinacije.

Bujna polifonija sa polutonovima i novim bojama zvukova dozvoljava Folkneru da izrazi svaku senku fantazije, svaku nijansu osećanja. Njegov stil je kondenzovan i intenzivan, isprepleten kao lijane u prašumi. Ali pesnikov matematički mozak sa planskom preciznošću pomera reči na šahovskoj tabli literature. Sa začuđujućom providnošću i natstvarnom oštrinom poseduje sposobnost da budi osećanja, kao veliki dirigent orkestra reči.

Folkner opisuje propast. Ali to je propast građanske epohe. Crta degradaciju čoveka, prostituciju čoveka, teror nad čovekom. Opisuje pakao. Nebo Folkner ne poznaje.

Pre njega su u Americi dobili Nobelovu nagradu za književnost 1930 Sinkler Luis, 1936 Ojgen O'Nil, 1938 Perl Bak. Godine 1950, građanski žiri dodeljujući Folkneru nagradu, zaveštanje savesti čoveka koji je pronašao dinamit, odaje ne samo priznanje njegovom majstorstvu, već i oštro uglačanom ogledalu njegove umetnosti, u kome se, možda i bez volje i znanja autora, ogleda agonija građanske kulture.

KOREJSKA DRAMA I »DRAMA O KOREJI«

Jedva dva meseca od otpočinjanja agresije u Koreji, na moskovskoj sceni pojavile su se dve aktuelne drame s »korejskim« sižeom — »Južno od trideset osme paralele«, od severnokorejskog pisca Thaj Džan Čuna, i »Ljudi dobre volje« od sovjetskog dramaturga Mdivanija. Ostavljajući po strani upadljivu i rečitu činjenicu da je kolektivima »Malog teatra« i »Moskovskog dramatičeskog teatra« pošlo za rukom da za neshvatljivo kratko vreme uvežbaju i iznesu na daske ove komade, pokušaćemo da na osnovu oskudne recenzije iz oktobarskog broja sovjetskog »Teatra«, dokučimo, bar u glavnim potezima, o kakvim se to »dramama« ustvari radi.

Radnja u Thaj Čunovom komadu odvija se u jednom južnokorejskom primorskom gradu u vreme (kako se kaže u pomenutoj recenziji) »priprema za veroloman napad na Severnu Koreju«. U rečeni grad korejska Partija rada šalje Kim In Čena da organizuje obalske radnike. Pod njegovim rukovođenjem radnici stupaju u štrajk, što izaziva gnev južnokorejske policije i Amerikanaca koji se ne libe ni najtežih zverstava. U smenjivanju situacija u kojima se sukob između radnika i policije javlja u nekoliko skoro istovetnih vidova, iscrpljuje se i ekspozicija, i zaplet radnje.

Na nešto drukčiji kalup, ali s istovetnim polaznim nadahnućem, skrpio je i Mdivani svoju »dramu«. Samo za razliku od svog žutog kolege, ovaj isluženi kvazi-dramaturg potrudio se da »Ljude dobre volje« uglavi u štokholmski »mirovni« kontekst. Glavni junak komada Južnokorejac Gabu (»Pošten, ali nesvestan čovek«) odbija da potpiše štokholmski apel. To je zametak tragedije. Gabu ne shvata hod istorije, nije u stanju da predvida događaje, a povrh svega nije potpisao famozni apel. Međutim, dolazi do agresije i Gabu tom prilikom strada, ispaštajući na taj način za svoju raniju tvrdoglavost. U ropcu Gabu priznaje da je grdno pogrešio što nije potpisao onu hartiju. Ali, to nije sve. Istoriju o ovom južnokorejskom grešniku i pokajniku Mdivani je začinio mnoštvom detalja koji »umetnički« odražavaju zvanično sovjetsko tumačenje događaja o Koreji. Tu nije zaboravljen ni dopisnik Junajted presa koji na portabl-mašini grozničavo otkucava prvu vest o ratnim operacijama koje treba da počnu tek iduće noći, ni šum motora čitavih karavana kamiona kojima se prebacuju trupe na severnu granicu, ni pretsednik Komisije Ujedinjenih nacija koji, napuštajući sedište Komisije i plavu zastavu OUN, beži glavom bez obzira. Zaboravljeno je samo da se ni sa kakvim detaljima ne može pokriti vapijuća naopakost osnovne zamisli sovjetske vlade u interpretiranju onoga što se zbilo i još i danas zbiva u Koreji.

U kolikoj su meri tvorevine ove dvojice vlasuljara istine o korejskom sukobu uspele da zamažu oči sovjetskoj publici, ostaje posebno pitanje. Zanimljivo je, međutim, uočiti da sovjetska kritika, uprkos sižejne aktuelnosti ovih komada, nije ovoga puta bila izdašna u pohvalama. Šta više, Thaj Džan Čunu je ozbiljno zamerila na preteranom korišćenju larpurlartističkih efekata, a Mdivaniju na apstraktnom uopštavanju i otstupanju od zakona realističkog majstorstva. Da li su u pitanju ćorci ili ubojni meci — ne menja stvar. Jedno će biti: ili se osetila potreba da se sovjetska kritika i u ovoj prilici prikaže pod plaštom lažne objektivnosti, ili je pak i takvoj ližisahanskoj kritici palo u oči da ni Mdivani ni Thaj Džan Čun nisu, onako kako bi to konveniralo moskovskim hegemonistima, zamaglili prljavu ulogu sovjetske politike u Koreji. U svakom slučaju, i »Južno od trideset i osme paralele« i »Ljudi dobre volje« znače nova svedočanstva o još dubljem srozavanju jedne umetnosti već teško razjedene ponižavajućim služenjem velikodržavnom hegemonizmu.

Voja ČOLANOVIĆ

Englesko pozorište „Old Vik"

Posle devet godina potucanja, bez sopstvenog krova, staro Šekspirovo pozorište »Old Vik« uselilo se nedavno u svoju obnovljenu zgradu koja je za vreme rata bila oštećena bombardovanjem. U junu 1941 kada je bomba pogodila pozorišnu zgradu na Vaterlo-putu i uništila dobar deo rekvizita a samu zgradu razorila, pozorišna grupa se našla u istom položaju u kome su možda bili glumci Šekspirovih dana u momentu kada su njihove prostorije vlasti zatvarale. Pozorišna grupa »Old Vika« putovala je po celoj zemlji i davala pretstave u tuđim pozorištima. Međutim, sada glumci ovog pozorišta kažu: »Najzad smo se vratili svojoj kući«.

U londonskom kulturnom životu i kulturnom životu cele Engleske »Old Vik« zauzima posebno mesto. Pored toga što je to jedino pozorište nacionalnog značaja, koje ima stalni glumački kadar i dramsku školu, ono je značajno i po svojoj tradiciji. Na njegovom programu su decenijama samo klasici, u prvom redu Šekspir. Šekspir i »Old Vik« su nerazdvojivi. To je jedino pozorište u svetu koje je prikazalo sve Šekspirove komade.

Pozorište je prvi put otvoreno još 1818 kao »Kraljevsko-koburško pozorište«, koje je za svojih prvih 25 godina poznato u engleskoj istoriji kao »kuća senzacionalne melodrame«. U njemu se okupljala »najgrublja publika« sa južne obale Temze. Osamdesetih godina pozorište je dobilo naziv »Kafe music hall« i već je tada počelo da daje ozbiljan program. Promena karaktera ovog pozorišta vezana je za ime Eme Kons, žene liberalnih pogleda, i njene nećake Lilijan Bojlis, čije su organizacione sposobnosti u to vreme zabeležene. U toku dvadeset godina rada Lilijan Bojlis »Old Vik« je postalo nacionalno i Šekspirovo pozorište.

U novoj zgradi pozorište je počelo sezonu Šekspirovom »Dvanaestom noći«. Na repertoaru se još nalaze Džonsov »Bartolomejev sajam«, Šekspirov »Henrih IV«, Sofoklova »Elektra« i Šoova »Promenljivost kapetana Bresbudna«. Svaki od ovih komada davaće se po jedan mesec, a tada će se do kraja sezone repertoar ponavljati.

»Old Vik« je zadržalo takođe i svoju tradiciju u cenama. Karte za oko 200 sedišta na balkonu stoje po jedan i po šiling, sem toga, postoji još 200 sedišta od po dva šilinga, a ostala mesta se kreću od četiri i po do deset i po šilinga. Nijedno pozorište Vest Enda nema tako niske ulazne cene.

*

Uopšte uzevši, celi pozorišni život u Engleskoj dosta se razlikuje od pozorišnog života, kako Englezi kažu, »na kontinentu«. Sem izuzetaka kod »Old Vik«-a i »Kovent Gardena«, u Engleskoj glumci, dramaturzi i drugi pozorišni radnici nisu zaposleni ni u jednom određenom pozorištu. Obično se vrši angažovanje za jedan komad ili duže. Pozorišne zgrade ne pripadaju pozorištima već su obično iznajmljene za sezonu ili za prikazivanje jednog komada. U Vest End-u u Londonu radi nešto oko tridesetak pozorišta. Trinaest od njih prikazuje razne vrste lakih muzičkih programa, drugih trinaest lake komedije savremenih pisaca, a devet ozbiljne komade. Sem pozorišta u glavnom »Kulturnom delu« Londona, na periferijama, po klubovima i udruženjima, prikazuju se dosta široki ali i različiti programi koji su vrlo često na lepoj visini.

Dušan AREŽINA

Branko Ćopić

PRASTARI OBRAČUN

Pantelija Railić, spečen, erav i veoma prljiv i ljut starčić, sjedi u sutonu uz ognjište na kome se zgorijeva vatra, šara mašicama po lugu i glasno se moli i prepire s bogom. Čini mu se, bog sjedi u kući, s drugog kraja vatre, a u isto vrijeme izgleda mu da se on to prepire i s nekim drugim Pantelijom, sakrivenim u samom sebi.

— Ama šta ti računaš, bože, da sam ja budala, šta li? Ne možeš ni ti tako čitavog vijeka mene varati, jok! Nijesi varao, veliš, a? E, slag'o si tu, stari, slag'o, nemoj da šaraš.

Pantelija poprijeti mašicama prema suprotnoj strani ognjišta, tamo gdje mu se, po prilici, nalazio bog i nastavi:

— Znaš li ti, bolan, bože, sve mu do mora, da smo nas obojica stari ljudi i da nama ne priliči lagati, a? U šta si ti, brate, ostario, obradatio, vidi ga?

Stari se zagleda u mrak kao da čeka odgovor, zamisli se i kao da malo dođe do sebe. Onako na sjedećke, ne skidajući kape, on se glasno prekrsti.

— Vo imja oca i sina i duka svetoga, amin. Bože, molim ti se grešan, sačuvaj i zakloni.

Pa kao da se i sam naljuti na te svoje riječi i kao da ih je neko drugi izgovorio, Pantelija poče da se ruga:

— Eh, — »sačuvaj i zakloni«! Jadno mi i čemerno tvoje zaklanjanje!, Ama, bolan, da si ti pametan kao što nijesi, nikada ti, na priliku, ne bi stvorio zmiju. Šta će ti zmija, vjeru ti ljubim? Zar si ti s njome mislio da mene čuvaš i zaklanjaš?

Starac uzdahnu teško, onako iz dubine.

— Ma sjećaš se ti, valjda, dragi bože, kakvu ti štetu neke godine meni načini baš s tom tvojom lijepom zmijom, dabogda te, brate... uh. Dođem ti ja predveče iz polja, a s pašnjaka leti onaj moj mali, onaj isti što je sad u armiji: »Ajme, ćaća, Rudonju zmija ujela!« Kakvog Rudonju, jadan ti sam i žalostan! Poteci ja onako gologlav, bez kape, kao da je mrtvac u kući, kad tamo — marvinče već gotovo.

Starac neveselo zavrti glavom.

— E, e, sjećaš li se ti, dragi bože, kako se ja one jeseni napati samo s onim jednim jedinim volićkom? E, ne sjećaš? Znam i ja da se ne sjećaš. Da je tebi propao vo, ne boj se, sjećao bi se. Kukao bi i dan-danji da bi se do boga čulo.

Nekakvo prase pitanče, mršavo i zle ćudi, dosmuca se odnekle iz mračna ćoška, podvuče se pod starčev tronožac i glocnu Panteliju za nogu. Starac prestrašeno uzviknu, trže nogu i sruči se sa stoca. Kad je već bio na zemlji, sjeti se da ga je to ujelo prase, pa napipa u lugu mašice i uze da ga juri po kući.

— Čekaj, čekajder se, ždraku li ti mjesečevu! Tako li ti svoga hranitelja i branitelja štimaš i pripoznaješ tako li ti mene turkaš sa stoca, tako li ti čovjeka za nogu...

Uz svako starčevo »tako«, dolazio je ljutit zveket mašica čas po prasetu, čas po kakvom predmetu, sve dok se kukavno pitanče ne zavuče iza kupusne kace u ćošku. Onda se i Pantelija vrati na svoj tronožac, uz ognjište, izduva se i pokajnički stade da se pravda:

— Vo imja oca i sina i svetoga duka, amin. Prosti mi, dragi bože, starom grešniku, eto, opet sam opsov'o mjesec. A ko meni svijetli kad pođem u mlin, nego baš naš dragi mjesec.

Pantelija podozrivo zirnu u mrak pred sobom i uze da se roguši.

— Ama, smiješ li se ti to meni, dragi bože, a? Rugaš mi se što sam se prep'o praseta, je li?!

Starčić se sasvim pognu nad ognjištem, istegnu vrat i upilji u mrak baš kao da se unosi u lice svom nevidljivom sagovorniku.

— Misliš ti da sam ja strašiv, a ti kao nijesi, a? E, e, ti si kažu, stvorio i ovaj dolje i taj gore svijet, a reci ti meni, onako pošteno, zašto ti mene ostavi dolje, a ti se skloni gore, daleko od svake slaboće, a? E, dragi moj bože, da si se ti četrdesetprve našao ovamo dolje, pljuni ti meni u brk, ako ti ne bi zajedno sa mnom prepredao pred ustašama uz kuma Petrićev dô gore prema Kozari. Ja, dragi moj! Bo'me bi bilo: bježte noge...

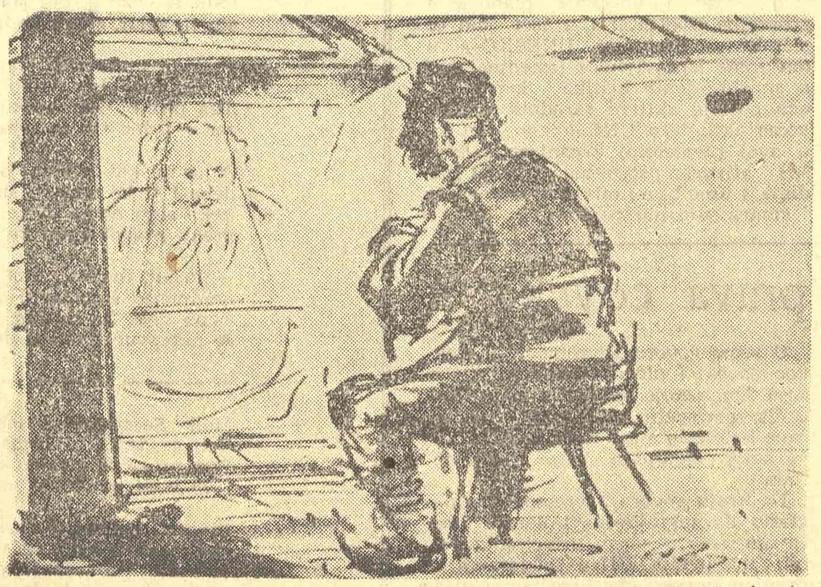

(Ilustracija Džumhura)

Pantelija se osvetoljubivo osmijehnu, strese glavom i coknu jezikom kao da su sve minule strahote i bježanije bile samo nekakav obješenjakluk, a potom se sasvim uozbilji i zabrinuto pogleda u mrak.

— E, šta ćemo, bože, prođe Kozara, ode Mladen, ode Šoša, a sad... nastadoše druga vremena. Valja drukčije okretati.

Čičica skrušeno uzdahnu i uze da se krsti.

— Vo imja oca i sina i duka svetoga. Milosni bože, umudri i pouči, molim ti se grešan. Vo imja oca i sina... Prosvijetli, dragi bože, pokaži put: bi l' se ovo išlo u zadrugu, ne bi li?

Pantelija još čestito i ne završi rečenice, a već ga bocnu i pokaza se njegova prgava ćud.

— Eto ti vidiš, bože, baš sam i ja budala »Prosvijetli, pokaži put! Ama, kad li si ti to meni pokaz'o pravi put, kad si ti mene umudrio, ajde reci, đeko jedna?

Starac nagnu uvo prema drugoj strani ognjišta, oslušnu pažljivo i šeretski stade da se smješka.

— Jesam li te ulovio, a? Jesam li te ukebao, tičico moja? Sjećaš li se ti, bolan, kako ja zapnem, pa tebe molim i preklinjem: svjetuj me, dragi moj bože, pouči me, molim ti se, gdje bi ja jesenas posij'o 'šenicu. Bude li kišovita godina, bolje će biti u brdu, pri strani; osvoji li suša, onda mi valja uz potok. Kazuj, bože, ne ostavljaj me, spasi me od svake slaboće. A šta si ti uradio, kako si me poučio, hm?!

Pantelija onako zauzgred klepnu mašicama dosadno prase i ušturi se na stočiću, spreman za prepirku.

— Jest, jest, kako si me učio? Kad si god mog'o prevario si me. Ja posij žito u brdu, a ti navališ sušom i

NE ZNAM DA LI JE PRAVILNO

Piše:

(Crtež Z. Džumhura)

OSKAR DANON

Ako pregledamo zabilješke naših istaknutih operskih solista — pjevača, kao i instrumentalista, konstatovaćemo da su neki od njih, od oslobođenja do danas, nastupili na raznim priredbama i koncertima više od nekoliko stotina puta, i to besplatno.

Veliki broj umjetnika učestvovao je na svoj način u izgradnji omladinskih pruga Brčko—Banovići i Šamac-Sarajevo, autoputa Bratstvo-jedinstvo i na drugim radilištima, dajući priredbe za omladinu. Ta činjenica da su naši umjetnici i umjetnički kolektivi mogli nastupati i umjetnički djelovati na terenu gdje je naša omladina gradila nove objekte, da je ovaj neobični, nesvakidašnji ali divni auditorij, poslije napornog rada, ne samo oduševljeno pljeskao svakom uspješnom nastupu naših umjetnika, nego je oduševljeno skandirao ime ponekog učesnika u programu — odredilo je, pored drugih ne manje značajnih faktora, mjesto umjetnika u našem novom društvu i potsticalo pregaoce na umjetničkom polju na razmišljanje o liku i fizionomiji istinskog narodnog umjetnika. Veliki broj muzičkih umjetnika, pored napornog posla u svojim ustanovama u kojima rade kao solisti ili pedagozi, prihvatao je sa zadovoljstvom poziv da sudjeluje na priredbama u bolnicama, fabrikama, na radilištima, nekad i po unutrašnjosti, često pod vrlo teškim okolnostima koje su uticale na umjetnički rezultat, a ponekad ostavljale traga i na zdravlju pojedinaca. Ta činjenica svjedoči da su naši umjetnici pronašli pravi put kojim treba da idu, a odobravanje omladine ili radničke publike dokaz je da umjetnost sve više postaje potreba i svojina naroda. Ovaj novi odnos najšire publike prema umjetnicima i visoka priznanja narodnih vlasti za njihov rad u vidu nagrada i odlikovanja, odredio je odgovorno mjesto umjetnikâ u našem socijalističkom društvu, a ujedno ih i zadužio da svoj zadatak izvršavaju dobro i časno. Naši umjetnici u velikoj većini to i čine. Dokaz za to su rezultati naših umjetničkih ustanova čiji se kvalitet sve više podiže, i svesrdan odziv naših umjetnika kad su u pitanju masovne akcije ili izvršavanje drugih patriotskih dužnosti (naši muzički umjetnici upisali su narodni zajam, članovi Beogradske filharmonije, hor Beogradske opere i Radija, četiri solista i dirigent odrekli su se četiri puta honorara za izvođenje IX Betovenove simfonije i sav prihod dali za kupovinu biblioteke i radio aparata seljačkoj radnoj zadruzi »Maršal Tito« kod Velike Kikinde).

Naši umjetnici bez sumnje će shvatiti i sprovesti pravilno u život Naredbu naše Vlade o štednji. Iz njihove sredine dolaze razni korisni predlozi za sprovođenje štednje. Možemo sa sigurnošću reći da će se muzički umjetnici založiti i na tom poslu, kao što rade i na omasovljavanju umjetnosti i na stalnom podizanju umjetničkog kvaliteta.

Nedavno je, međutim, u »Politici« izašao jedan članak koji — iznoseći primjere o nesprovođenju Naredbe o štednji — sasvim jednostrano prilazi ocjeni honorisanja umjetničkog rada. Taj napis ne može ni u kom slučaju da djeluje mobilizatorski. Podvlačiti samo pojedine negativne i štetne pojave i ukazivati na njih, a prećutati one pozitivne nije korisno, jer se na taj način baca loše svijetlo na cijeli umjetnički stalež koji će kod nas, u to sam uvjeren, pronaći sredstva i snage da sam ukloni pojave ucjena i neshvatanja naše stvarnosti. Ovakvo jednostrano pisanje, a naročito podvlačenje honorisanja prema trajanju vremena umjetničkog izvođenja, može da izazove priličnu zbrku kod čitalačke publike. Neupućeni čitalac može s pravom da traži objašnjenje: po kakvoj logici su se plaćali tako visoki honorari za tako malo rada, jer rijetko koje izvođenje traje više od šezdeset minuta. Ovdje se međutim, nije imao u vidu ogroman napor koji umjetnik mora da uloži da bi postigao onu nužnu mjeru i kvalitet koji je potreban da bi se moglo javno nastupiti. Pojedini programi od recimo šezdeset minuta muzike, spremaju se ponekad i više mjeseci. Ovdje je zapostavljen kriterij kvaliteta, a baš o ovome, po mom mišljenju, trebalo bi najviše govoriti.

Jednostrano, šematsko i vulgarno gledanje na ovakvu vrstu rada ne može doprinijeti pravilnom rješenju ovog osjetljivog i složenog pitanja i može imati i štetnih posljedica. Može da stvori jaz tamo gdje ga nema i gdje ga ne smije biti. Objavljivanje članka koji samo jednostrano, na osnovu pojedinih slučajeva, govori o honorarima naših umjetnika — ne znam da li je pravilno.

Jevta Perić: Crtež

PISAC SCENARIJA ILI REDITELJ?

Aleksandar Vučo

Pisac scenarija ili reditelj? — Ko je autor filma?

Film je mnogo stariji od scenarija. Istina, to »mnogo stariji« je samo dvadeset godina, ali dve decenije u veku filma, kome je tu skoro proslavljena pedesetogodišnjica, pretstavljaju gotovo polovinu jednog izvanredno brzog i burnog života. Ne treba, međutim, da nas to iznenađuje. Pozorište je postojalo mnogo stoleća pre prve zabeležene drame, pre prvog manuskripta po kome je pretstava mogla da se ponovi. Kod starih Grka, u Srednjem veku, u doba Renesanse drama je bila proizvod pozorišta; ona je uvek bila rezultat kasnije diferencijacije.

Scenario kao književna osnova filma i nov književni oblik staje sigurnije na noge tek onda kada film načelno postaje nova umetnost .Tek dvadesetih godina ovog veka, kad se sa razvitkom filma ukazala potreba da se na platnu prikazuju psihološki motivisani postupci ljudi, malaksala je samouverenost reditelja da se samo pomoću vizuelnih utisaka može privući bioskopska publika. Složeniji i konkretniji sižei zahtevali su da budu dublje protumačeni. I reditelji su se trenutno našli u ćorsokaku. Oni koji su i dalje računali samo na utisak koji će slika izazvati kod publike nečujno su venuli zajedno sa svojim čisto »filmskim« filmovima od kojih je publika polako počela da odvraća glavu, a oni kojima je bilo stalo samo do lakog dnevnog uspeha pretvarali su film u duge sladunjave melodrame. Malen je bio broj reditelja koji su tada uviđali da se čovek u pravom i punom smislu te reči, čovek sa svojim dubokim i složenim mislima i osećanjima, ne može na filmu prikazati bez književnosti.

Zvučni film je, sa svoje strane, prekinuo ekskluzivnu vizuelnu specifičnost filma. Reč je dobila svoje mesto u filmu i zahtevala takođe određenu književnu sadržinu i formu. Tako je konačno ponikao nov književni rod — filmski scenario. Slično, dakle, drami koja se kao književni rod diferencirala tek onda kad je pozorište dostiglo izvesnu zrelost, i filmski scenario se pojavljuje kao plod filmske umetnosti tek onda kad je ona počela da sazreva.

Ali, u toku ovih dvadeset godina filma bez pravih autora scenarija, za vreme dugogodišnjeg otsustva tih »dosadnih saradnika« koji se ne libe da na panju seku sve što se protivi njihovoj tački gledišta, između reditelja i bioskopske publike bio se sklopio čudan sporazum. Posledica tog sporazuma bila je ta da se film sveo na scene spoljnih peripetija: na jurnjave, gužve, potere, pohare, požare, brodolome, strmoglave padove, ubistva — ukratko na reprodukciju svega onog što pretstavlja vratolomnu trku za nekim ili za nečim. Reditelji su bili ponosni što su imali na raspoloženju mašinu koja proizvodi lude pokrete, a publika je prihvatila ovu igru za svoju omiljenu zabavu, utoliko pre što ona nije tražila ni najmanji intelektualni napor. »Videti film« i »misliti filmski« značilo je onda, u profesionalnom žargonu reditelja, odbraniti film od misli i osećanja koja zaista pokreću i uzbuđuju ljude, i svesti ga na brze površne manifestacije, ili na vrlo naivnu psihologiju. A pri tome, naravno, smatrati da se stvara zaslužno umetničko delo. Tako se kod reditelja — ako su bili naivni — bilo iskristaliziralo mišljenje da im autori scenarija nisu potrebni, a ako su precenjivali svoje sposobnosti (što nije bio redak slučaj) da će ih oni sami lako zameniti. To je i bio razlog što godinama nije prestajala besomučna trka na bioskopskim platnima. Policajci su gonili gangstere, kauboji Indijance, lokomotive konjanike, avioni lokomotive.

I danas, posle, evo, nekih deset godina kako se piscima scenarija otvoreno priznaje njihov umetnički doprinos filmu, postoje reditelji koji su uvereni da za njih nema na svetu dostojnih autora scenarija. Šarl Spak, jedan od najboljih pisaca scenarija, kome nesumnjivo pripada bar polovina zasluga za uspeh filmova kao »Velika iluzija«, »La bandera«, »Sjajna družina«, »Nebo pripada vama«, »Džeriko«, »Prvi bal«, daje nam sledeću sliku o odnosu koji je vladao između pisaca scenarija i reditelja u protekloj deceniji. »Mnogo se polagalo na to da se publici sakrije prisustvo pisaca scenarija i svede na minimum njihov lični doprinos. Reditelj-diktator proizvodnje uvek je držao iza kulisa ovog svog novog saradnika, koga je noću krišom konsultovao, odlazeći k njemu malo posramljen, ali sa puno nade da će dobiti savet od dobrog nadrilekara. U tom desetogodišnjem ratu između scenarista i reditelja, reditelji-borci su svim mogućim sredstvima, ne izuzimajući ni ona najperfidnija, ometali na platnu svoje pisce scenarija, koje bi, inače, u privatnom životu obasipali ljubaznostima. Danas je taj propali tiran samo prividni kralj koji ne može ništa važno da reši bez saglasnosti svog ministra pretsednika — pisca scenarija«.

Sâm razvitak filma, njegovo sazrevanje do stepena umetnosti moralo je da dovede do toga da se danas dobro filmsko delo ne može ni zamisliti bez dobre književne podloge ,bez dobrog scenarija. Ako se ne želi da filmsko stvaranje bude izjednačeno s onim artificijelnim, bezličnim rasipništvom kome toliki filmovi duguju svoje savršenstvo bez duše, već se u filmu traži osećanje, ideja, pogled na život, opšti kolorit epohe i ambijenta, onda neizbežno iza filma mora da stoji književnik.

Filmski scenario, dakle, nije više kao nekad onaj neophodni manuskript koji se reditelju zvanično predaje pre početka snimanja samo da bi se pred producentom ispunila puka formalnost, manuskript koji će reditelj, pošto bi ga letimično pregledao, najčešće zaturiti ili negde zaboraviti na putu za studio. Scenario nije više ni samo tehnički uredno napisan i opremljen tekst, na otprilike sto stranica, podeljen na dva stupca i na pedesetak sekvenci, za koje »poznavaoci«, naduveni mudrošću, tvrde da moraju da se harmonično uklapaju, kako bi celini osigurale dvostruki efekat: vizuelni ritam i napetu dramatiku (pretenciozne fraze kojima se i danas često pokušava da svede scenariska literatura na obično zanatstvo!) Scenario je danas iznad svega jedno književno delo, i to književno delo takve vrste da može da posluži jednom filmu za podlogu koja mu omogućuje da postane umetničko delo. Bez takve književne podloge film načelno nema izgleda da se uzdigne do umetnosti; u njemu će kamera i dalje biti samo ono »kino-oko« koje u sekvencama krčmi jednu proizvoljnu povest. Napisati dobar scenario ne zavisi, dakle, od nekakvog stepena tehničkog znanja, nego prvenstveno od umetničkih sposobnosti onoga ko ga piše. (Rečeno je već kod nas da za pisanje scenarija nije neophodno imati veće znanje filmske tehnike nego što ga normalno ima posetilac bioskopa). Ali je zato potrebno da pisac scenarija raspolaže solidnim poznavanjem filmske dramaturgije, ili da bar poseduje izraziti smisao za film, smisao koji će mu omogućiti da spontano oseti zahteve filmske dramaturgije.

Filmska forma, kao i svaka druga forma umetničkog dela, ima svoje specifične zahteve prema sadržaju. Uvek će jedan sadržaj biti pogodniji za film, nego za muziku, roman, pozorište, lirsku pesmu. Filmskoj estetici i dramaturgiji, koje bi nam pomogle pri oceni da li je jedan sadržaj pogodan za film ili ne, nije se dosad u teoriji posvećivala dovoljna pažnja. O filmskoj dramaturgiji pisano je istina dosta, ali isto tako kao i svaka literatura o dramaturgiji i ona se svodila na individualna mišljenja i iskustva pojedinih umetnika i na njihova shvatanja umetnosti, ili se u svojoj suštini izjednačivala s idealističkim gledanjem na umetnost. U svakom slučaju, filmska umetnost nije još stvorila dovoljan broj klasičnih dela da bi bilo lako postaviti izvesna konačna pravila. Zato je korisnije osla njati se na zapažanja koja su se u praksi filmskog stvaranja pokazala kao postojana.

Neću se ovde zadržati na tim zapažanjima, jer je o njima već dovoljno pisano u našoj filmskoj štampi. Ono što je u stvaralačkom procesu filma daleko bitnije za odnos između scenariste i reditelja svakako je delokrug rada jednog i drugog u realizaciji neophodnog ambijenta filma i u ocrtavanju životno punih karaktera ljudi koji se na platnu pojavljuju. Samoj fabuli (anegdoti) ne treba pridavati preteranu važnost, jer se jedna pristojna povest konačno uvek može izmisliti, ili tačnije, ona se sama od sebe nameće kad se likovi sa tačno otkrivenim karakterima stave jedni pored drugih u pogođenu sredinu. I baš ovaj pogled na život, ovo gledanje na sredinu, na ambijent filma i na misli i osećanja koji pokreću ljude na određene postupke iz kojih se gotovo sama od sebe ispreda filmska povest, zahtevaju (u to čvrsto verujem) potpunu harmoniju između scenarista i reditelja, kao što i formulisanje ove istovetne, harmonične koncepcije spada u delokrug njihovog zajedničkog rada. Jednostavnije rečeno: dva umetnika srodnih pogleda i osećanja, od kojih je jedan pretežno pisac, a drugi pretežno reditelj, zajednički teže da u jednom filmskom umetničkom delu ožive ono što ih je kao umetnike zajednički oduševilo. Pisac će u pisanom delu (u scenariju) težiti da filmu osigura sadržinsku suštinu, a reditelj će u postavci mizanscene obogatiti ili bar sačuvati tu sadržinsku suštinu za čije se ostvarenje obojica strpljivo i odlučno zalažu.

Kod nas postoji štetna tendencija da se mehanički odvoji rad pisca scenarija od rada reditelja. Smatra se da su to dva nezavisna stadijuma u stvaranju filma. Na osnovu ovakve koncepcije ispoljavaju se i tendencije o isključivom pravu autorstva bilo jednog bilo drugog od dva glavna faktora u filmskom stvaranju. O neopravdanim pretenzijama na isključivo autorstvo od strane reditelja mislim da je u ovom članku dovoljno rečeno. Ništa manje nije neopravdana ni pretenzija pisaca scenarija na takvo isključivo autorstvo. Teorija o nekakvom prioritetu scenarija, od koje takvo shvatanje polazi, ne vodi računa o specifičnosti izražajnih sredstava pomoću kojih film na bioskopskom platnu utiče na gledaoca. I najbolji pisci scenarija ,oni koji se odlikuju ne samo talentom dramskog pisca, nego i solidnim poznavanjem filma, znaju iz svoje prakse koliko je za umetnički kvalitet filma važno sagledati likove u njihovom konačnom vizuelnom obliku. Konačno sagledavanje lika koji će se pojaviti na bioskopskom platnu nastaje iz specifike reditelјske zamisli. Osim toga, utvrditi unutrašnji ritam epizode i njenu specifičnu težinu u opštoj koncepciji dela, što je takođe odlučujuće za kvalitet budućeg filma, spada isto tako u reditelјski zadatak.

Sve nas to ponovo navodi da zaključimo da samo u uslovima najpotpunijeg stapanja darovitosti pisca scenarija i reditelja može da se postigne ona nerazdvojnost forme i sadržine na kojoj se izgrađuje jedno dobro umetničko delo, pa prema tome i dobar film. Uostalom, najveći broj uspelih umetničkih dela iz oblasti kinematografije rodio se iz nepomućene »fuzije« talenata pisca scenarija i reditelja. Postoje filmski »tandemi« koji se godinama nisu razdvajali i čija dela svedoče o velikim rezultatima koje može da dâ saradnja dva umetnika koje je približila istovetnost misli i srodnost estetskih pogleda na filmsku umetnost. Srećni filmski »brakovi«: Prever-Karne, Konvar-Lin, Riskin-Kapra, Spak-Renoar, Zavatini-de Sike nam to potvrđuju.

Završiću rečima Maksima Gorkog, koji je 1935 godine, u razgovoru sa filmskim radnicima, dodirnuo i problem stvaralačke veze između pisaca scenarija i reditelja:

»Ja mislim — rekao je Gorki — da treba porazgovarati ne o nekoj demarkacionoj liniji koja bi razgraničila prava reditelja i pisca scenarija, nego o tome šta da se učini kako bi se njihov rad slio u nešto jedinstveno, u celinu, i dao najveći efekat...«

Treba da se postigne izvesno harmonično spajanje dveju snaga koje rade u istom pravcu. To nisu čak ni paralelne snage, nego snage koje se upravo ulivaju jedna u drugu...«

BELEŠKE

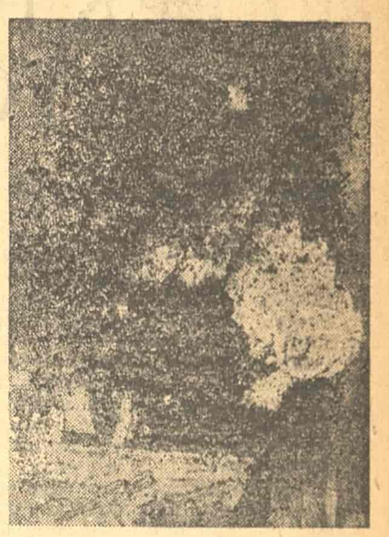

Miha Maleš: Stari kraparski žebljar

IZLOŽBA GRAFIKA MIHE MALEŠA

U Trstu je otvorena izložba grafika slovenačkog slikara Mihe Maleša.

Miha Maleš, poznat je slikar i van granica Jugoslavije. Izlagao je u Čehoslovačkoj, Italiji, Poljskoj, Holandiji, Finskoj, Švedskoj, Engleskoj, Americi i Sovjetskom Savezu. Dosada je izdao deset knjiga, odnosno mapa grafika. Bio je urednik slovenačkog umetničkog časopisa »Umetnost«.

Njegova dela nalaze se u mnogim javnim zbirkama i muzejima u zemlji i u inostranstvu.

★

PROSLAVE U TRSTU I KOPRU

Stopedesetogodišnjica rođenja najvećeg slovenačkog pesnika Franca Prešerna proslavljena je svečane i na Slobodnoj Teritoriji Trsta. Književnici France Bevk, Miško Kranjec, Matej Bor, Ciril Kosmač, Mile Klopčič i Petar Levec došli su iz Ljubljane na proslavu i održali književne večeri u Boršu, Nabrežini i Trstu. O Francu Prešernu govorio je France Bevk. Slovenački književnici oduševljeno su dočekani u svim selima i varošima STT.

U Kopru je istovremeno organizovana izložba dokumenata, rukopisa, umetničkih dela i fotografija u vezi sa životom i radom velikog pesnika. Sem toga izložene su narodne nošnje iz Prešernova vremena koje je Emil Koritko, poljski emigrant u Ljubljani, sakupljao zajedno sa Smoleom i Stankom Vrazom.

★

PROSLAVA ISTAKNUTOG MUZIČKOG PEDAGOGA VACLAVA HUMLA

Istaknuti muzički pedagog i dugogodišnji profesor Državnog konzervatorija u Zagrebu Vaclav Huml proslavio je ovih dana 70-godišnjicu života. Tim povodom Prezidijum Narodne skupštine FNR Jugoslavije odlikovao ga je Ordenom rada I reda. Udruženje muzičkih umetnika Hrvatske održalo je svečani koncert u čast zaslužnog umetnika. U izvođenju je sudelovalo 60 bivših i sadašnjih đaka profesora Vaclava Humla. Publika je oduševljeno pozdravila slavljenika koji je primio veliki broj čestitaka i poklona. Državni konzervatorij u Zagrebu dodelio je profesoru Humlu nagradu od 30.000 dinara.

★

ZAGREBAČKA DRAMA U ZNAKU PREMIJERA

U težnji da što više osveži repertoar i tako pojača interes publike za dramske pretstave, dramski ansambl Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu je za kratko vreme postavio na pozornicu nekoliko noviteta. Od dosadašnjih premijera prva je bila »Skup«, komedija Marina Držića, kojom je otvorena ovogodišnja sezona, a s kojom je zagrebačka drama sudelovala i na festivalu u Dubrovniku. Iza »Skupa« došla je nedavno i druga premijera domaćeg pisca »Teške sjene«, prva drama poznate hrvatske novelistkinje Mirjane Matić-Halle. Iz strane literature prikazana je komedija Šarla Vildraka (Charles Vildrac): »Brod Tenasiti«. »Teške sjene« režirao je prof. Mirko Perković, a u glavnim su ulogama nastupili Mila Dimitrijević, Mija Oremović (u alternaciji Vlasta Drijak) i Veljko Maričić. U komediji francuskog pisca Vildraka, koju je režirao Ferdo Delak, nastupili su Vanja Timer, Milan Ovlović, Josip Hajnc, Josip Maroti i dr.

Ovih dana zagrebačka drama izlazi pred publiku s još dve premijere. Dana 12 decembra daje se »Mandragola«, čuvena komedija talijanskog poznatog pisca i komediografa iz doba Renesanse Nikolo Makiavelija (Niccolo Machiavelli). Već dva dana posle toga dolazi na pozornicu obnovljeni »Vučjak«, drama Miroslava Krleže, koja je prvi put prikazana u Zagrebu godine 1923.

Posle ovih dveju premijera članovi zagrebačke drame spremaju i treću premijeru u ovom mesecu: »Zanat gospođe Waren« G. V. Šoa, »Zanat gospođe Uorn« režira prof. Mirko Perković, a premijera je predviđena za 29 decembar.

★

NOVO ZAGREBAČKO KAZALIŠTE »KOMEDIJA«

Na Dan republike otvoreno je u Zagrebu novo kazalište — Komedija. Ono je izvelo Kerempuhov vedri program i Nušićevu komediju »Dr«.

Rad novog kazališta odvijaće se u tri pravca. Prvo, davaće komedije, strane i domaće klasične i savremene pisce drugo, biće operete, strane i domaće i treće, opet će Kerempuhov vedri program.

Prva operetska premijera biće »Zemlja smeška« od Lehara, a tokom sezone biće izvedeno još nekoliko operete. Uprava je raspisala konkurs za nova operetska libreta koja će zadovoljiti savremene zahteve.

Sledeća dramska premijera biće »Dvanaest stolica« po poznatom romanu Ilfa i Petrova. Delo režira F. Delak, a scenograf je B. Maričić.

Novi kolektiv broji oko osamdeset glumaca i glumica .

Pretstave se održavaju u zgradi bivšeg Dramskog kazališta na Kaptolu, u kojoj će pozornica biti temeljito rekonstruisana.

★

NOVO POZORIŠTE U SARAJEVU

»Čičkova vedra pozornica« u Sarajevu, koja je otvorena na inicijativu Udruženja novinara Bosne i Hercegovine, dala je 27 novembra svoju prvu pretstavu. U izvođenju programa učestvuju glumci Sarajevskog pozorišta i opere. Svojim vedrim repertoarom ova pozornica će dopunjavati kulturni život glavnog grada Bosne i Hercegovine.

★

OTVORENJE HRVATSKE GIMNAZIJE U BUJAMA

U Bujama (Jugoslovenska zona STT) svečano je otvorena u prisutnosti preko 6.000 ljudi velika moderno uređena zgrada hrvatske gimnazije. Ministar prosvete vlade NR Hrvatske Dr. Ivo Babić održao je govor, u kome je istakao, da je posle oslobođenja u Bujskom kotaru pored talijanskih škola otvoreno 36 osnovnih hrvatskih škola i jedna niža gimnazija.

---

sve spepeliš, ja uzori kraj vode, a ti očepiš sve svoje slavine, pa lijevaš li, lijevaš, po čitav mjesec dana — ostane mi samo zamuljena travuljina. E, e, kad se ja samo toga sjetim, tvoje prevarancije i pakosti, ma znaš da bi te slađe premjerio ovijem mašicama, neg ono tamo prase, uh!

U ljutini starčić lupnu mašicama po svojim koščatim koljenima i nastavi da se inati:

— a ja, stari magarac, još ipak tebe molim: dragi bože, što se tebi onako čini, bi l valjalo ići u seljačku radnu zadrugu? Molim ja i pitam, a ti sve sliježeš ramenima, češkaš se iza vrata i nječeš glavom: »Nemoj, Pantelija, ostavi se te rabote, ti si stari čovjek!« Pa kud sve to, eto ti juče i popa; znam — ti si ga poslao. Okupio, pa sve onako izdaleka: te kako si, brate Pane, te kako mi živiš, te drži se, Pane, doći će drukčija vremena — sve tako, nešto zamumuljeno. Otkad li se to otac popo poče brinuti kako ja živim, kakva li su mu to drukčija vremena? Da neće to biti ona stara vremena, kad je otac popo s bisagama prolazio kroz parohiju, pa poslije po dvoja kola slanine gonio u varoš da proda? Ne boj se, dobro je to Pantelija zapamtio.

Starac se primiri, pa nastavi tiše, ubjedljivije, potvrđujući svaku svoju misao mašicama:

— Nemoj ti meni, dragi bože, štogod uatoriti (zamjeriti) za ovo što ja tebi govorim, a znaš li ti, bolan, da je bilo i biće pametnijih ljudi i od mene i od tebe, pa kad oni kažu da je bolje poći u zadrugu, onda ih, brate, treba poslušati, pa mirna Bosna Treba, treba, nemoj se ti sad tu češkati po bradi i praviti se, ne znam ti ni ja šta

Panteliji se učini da se njegov sagovornik nešto mnogo mršti i nepotrebno ćuti, pa se požuri sa svojim razlozima:

— Vidiš li ti, onaj mi je dječak, jedinac, danas u armiji, a sjutra, sa srećom, okrenuće, možda, nekud na drugu stranu, za svojim komadom kruva. Ostadosmo sami ja i stara. Kud li ćemo onda, na koga li ćemo se pod stare dane osloniti? Zar državi na teret da padnemo, a?

Pantelija oslušnu šta li će mu s druge strane ognjišta odgovoriti nevidljivi protivnik, a onda se ljutito vrcnu kao da ga neko ubode:

— Ama, veliš li ti to, dragi bože, da će se već naći neki oslonac? Koji to, koji, deder?! Je l ova moja babetina, a? Kad mi je ona nekakav oslonac, eno je tebi, poklanjam ti je džab-džabe, čitavu, iz temelja, pa se ti na nju oslanjaj. Bojim se samo, da se vas dvoje ne bi nikako složili, jer i moja stara, već od neka doba, i sama navija za zadrugu.

Stari se povi naprijed i povjerljivo prošaputa:

—Ma ovo ću reći tebi, a ne bi kom drugom, bože sačuvaj: moja stara i danas je otišla u selo da kod žena agituje za ovu večerašnju konferenciju. Čuo si, valjda: večeras je kod škole sastanak, biće masovan upis u zadrugu; znaš i sam, jesen je tu, nova radna godina.

Pantelija se nekako sav smanji, uvuče glavu među ramena, nesmjelo kašljucnu i poče s uzdahom:

— Ovaj, dragi bože.. kako da ti kažem... ovaj, kako bi bilo da i ja večeras tamo pođem, makar samo da čujem šta će se govoriti. Ne bi' se ja još upisiv'o nego tek onako... koliko da čuješ šta će ljudi...

Onaj s druge strane ognjišta kao da se ljutito prenu i pokaza zlobno lice, pa to najedi žustra starca, uvijek gotova na svađu.

— Aha, ljutiš li se i ti, dragi bože ljutiš?! Ne treba veliš, u zadrugu, a? E, dragi moj, to isto meni govori i onaj kuljavi Dako na čijoj sam njivi pola svog vijeka rint'o što-no se kaže banbadava, pa onaj negdašnji načelnik, pa crni Mile policija... E, deder ti meni kaži, gde su oni bili sa svojim savjetima nekada, kad sam se ja grbio nad plugom, dok su oni... uh!

Starac ozlojeđeno othuknu i skupi bezuba usta.

— Znaš li, dragi bože, bilo ti pravo, bilo ti krivo, al ovo ti kažem: ni na ovome dolje, ni na tome gore svijetu, ja ne mogu u isti džak s Dakom i načelnikom! Ja sam druga stranka, pa bog otac! Zar ja čitavog života... Ma nemoj!

Pantelija odmahnu mašicama kao da konačno odbija nekakvu neprijatnu misao.

— Govori ti, dragi bože, što ti drago, ali ja ipak odoh u zadrugu. Ma pomisli ti samo ovo: dođe ti onome mome malom u armiji njegov komandir pa ga pita: »Redove Mirko Railiću, je li tvoj ćaća u zadruzi?« A dječak, tuć-muć, nije, veli. »E, redove Mirko Railiću, sramota, velika sramota za sve Railiće pod Kozarom. Ta zar se ne sjećaš kako se u ratu pjevalo:

— Evo braće, evo Railića,

ne boje se Ante Pavelića.

Uzbuđeni starac odista otpjeva te stihove, nisko, nesigurno i grgutavo, pa onda prekorno i tužno zaklima glavom.

— A večeras će na konferenciji govoriti glavom drug Rade, naš stari partizanski komesar. A kako li će samo biti meni da mu u oči pogledam? Eto, zamisli ti sad samo kako bi tebi bilo da se večeras nađeš na konferenciji, a istom ti drug Rade užiži u te onim svojim veselim očima, pa pita: »Druže bože, kaniš li ti u zadrugu?« A ti samo kriješ oči, petljaš, mucaš: te ostarilo se, te nema se radne snage, te djeca se razišla po svijetu... A, jok, jok, ne pomaže to kod našeg Rade. On to tebi sve tako lijepo dokaže i objasni, da ti nema druge, neg u zadrugu. Zato sam ja dosad i bjež'o da mu lično ne izađem na oči.

Panteliji se učini da se onaj prijeko pokunjio, pa samo nešto neuvjerljivo šapuće. Zna dobro Pantelija šta on to misli reći.

— A, jok, jok, ne sklanjam se ja u zadrugu zbog toga da me neko pod starost džabe hrani. Naći će se i za mene posla. Eto, ja sam već ošacov'o svinjarsku brigadu. Nikad ja, bolan, imao nijesam svog svinjčeta za posjek, čitavog sam vijeka suvotan, a meni je, bolan, krmče drago, znao bi' ja njega hraniti i njegovati k'o malo vode na dlanu. Bogami, bi'. Pljuni mi u brk, ako bi ga ti bolje utovio.

I Pantelija razdragano raširi ruke.

— Zamisli ti, bože, te ljepote: Pantelija Railić, vječita sirotinja, tovi odjednom stotinu svinja! Raj, raj na zemlji, pa eto ti!

Čiča se odjednom brzo nagnu prema drugoj strani ognjišta i podrugljivo upita:

— Sva veliš? Nećeš me pustiti u onaj gore raj? Oho, dragi moj! Da je meni koju godinu ljudski proživjeti ovamo dolje, a to tvoje gore... Pravo da ti kažem, i taj gore tvoj raj, sve se to meni danas čini nekakva nesigurna veresija. I dosad si ti mene u svemu varao, pa će i to biti, boj se, nešto onako...

Pantelija se odlučno diže i uze da se otresa od luga.

— Eto ti, burazore, ja sad odoh, a ti kako znaš Upisujem se odmah večeras. I nemoj da mi više ovako po mraku dolaziš i dosađuješ svojom agitacijom. Neću ja toga posla. Možeš doći onako, posjediti, porazgovarati, stari smo znanci, a budeš li mi agitov'o protiv zadruge, neka znaš, išćeraću te iz kuće, pa spavaj u avliji zajedno s Šarovom. Hoću, gospoda mi boga, pa nek se i to čudo pod Kozarom priča.

DISKUSIJA

O LEKTORISANJU I »LEKTORISANJU«

Od rukopisa do gotove knjige, kako je poznato, postoji čitav proces, a jedna od važnih karika u tom lančanom procesu je i — lektura. Ona ima svoje sasvim određeno, praktično i korisno značenje. Tek nakon izvršene lekture, knjiga konačno dozri za štampu. Lektoru u dužnost spada jezičko, interpuktivno i, u izvjesnom smislu, stilsko pročišćavanje (raspored riječi u rečenici, nedovoljno jasno izražena misao, itd.) već završenog i redigovanog umjetničkog teksta, koji tek iza toga dobija svoj krajnji i konačni oblik i vid. To je ujedno i svrha i namjena lekture i kao takva ona, u krajnjem rezultatu, doprinosi usavršavanju umjetničkog ostvarenja.

To je, dakle, u opštim crtama njen pozitivni smisao, zapravo onakav kakav bi trebalo da bude u praksi. Ali, nažalost, još ima »lekture« i pod znakom navodnika. Ja ću ovom prilikom i u ovom kratkom napisu, na konkretnom primjeru, ukazati na svu štetnost ove, ovakve i njoj slične »lekture«, koja gubi svoj prvobitni smisao i izrođava se u svoju vlastitu negaciju, tj. umjesto da tekst uredi i očisti od nepravilnosti i grešaka koje su piscu promakle, ona ga, naprotiv, u izvjesnom smislu unakazuje i pritom oštećuje piščevu zamisao. I to, kako mi se čini, samo iz razloga što je lektor prekoračio dozvoljenu granicu.

Prirodno, dužnost je lektora da savjesno i stručno interveniše u stvarima jezičke prirode, da rogobatne i često neodgovarajuće izraze zamjeni boljim, srećnijim i književnijim, da vulgarizme, varvarizme, provincijalizme i ostale jezičke »izme« zamijeni izrazima koji imaju opštije i pravilnije značenje u smislu upotrebe u književnom jeziku ,a da pri tom ne okrnji smisao i osobeni piščev stil. Mnogi lektori zaboravljaju ovu svoju osnovnu i primarnu dužnost i bez ikakva dužna obzira prema autoru, surovo i na svoju ruku i prema svome shvatanju, koje može često biti prestrogo, preobražavaju piščev tekst na svoj kalup. Pritom, ne samo da ne poštuju piščev tekst kao takav, nego čak ne vode dovoljno računa i brige o stilskim osobinama piščeva izraza. Ovo zna otići toliko daleko, da se rukopis na mjestima prosto drastično unakazuje.

Da se poslužimo primjerom. Primjer bih uzeo iz vlastitog iskustva, jer mi je najbliži. Profesor srpskog jezika iz Sarajeva drugarica Bosiljka Lepajeva vršila je lekturu moje povjesti »Odred Gojka Suvače«, koja uskoro izlazi iz štampe. Kada mi je izdavačko preduzeće iza toga poslalo rukopis na uvid, ja sam prosto ostao zapanjen. Rukopis, koji je prije toga i u međuvremenu prošao kroz dvije temeljite redakcije i u kojem je savjesno izvršeno redigovanje teksta, bio je prosto naprosto prešaran crvenom olovkom kao da je đačka sveska i to, kako sam se kasnije uvjerio, bez ikakva obzira prema autentičnom tekstu, kao da je taj tekst lektorova prćija! Među ostalim, lektorova je samovolja išla tako daleko, da su brisane čitave rečenice, i dijelovi rečenica, a bezmalo i pasusi.

A sada evo nekoliko konkretnih primjera koji će najreljefnije ilustrovati lektorovu neodgovornost koja je za svaku osudu.

U tekstu stoji: »klasje se pokunjilo«, a lektor ispravlja: »klasje se savilo« — ne osjećajući pritom očiglednu diferencijaciju između jednog i drugog pojma koji, svaki za se, ima određenu vrijednost. »Saviti« znači i može da znači »saviti do zemlje« i ima neodređenu vrijednost u ovom smislu, dok u tekstu navedeni glagol »pokunjiti« ima baš naprotiv sasvim određenu vrijednost, što je sve vezano uz pojmovnu sadržinu pomenute slike. Uz to, da i ne govorimo o vrlo sumnjivom banalizovanju slike i njenom vulgarnom uprošćavanju.

U tekstu: »Tako učas pršte sve što bi od vrijednosti i novca«. — A ispravljeno: »...pršte novac (!) i sve što bi od vrijednosti.«

Kakva logička apsurdnost i besmislica! Lektor savim očigledno nije shvatio smisao rečenice koja, i ovako istrgnuta iz konteksta, ima sasvim drugo značenje u piščevoj verziji, nego što joj je lektor pokušao nasilu da pripiše. Sasvim je i smiješno i besmisleno da će neko zakopavati novac, koji se obično drži uza se. Ono »od vrijednosti i novca« ima svoje značenje tek ovako u tijesnoj cjelini, a odnosi se na stvari koje seljaci nose u žurbi iz kuća i zakopavaju, plašeći se ustaške najezde.

Dalje u tekstu stoji: »smiraj« — ispravljeno: »smještaj«.

(Vidi Vukov Rječnik i značenje jedne i druge riječi, čije je pojmovno nijansiranje očito i ovako na prvi pogled.)

Zatim, lektor je našao za shodno da izbriše poređenja: »kao iskisao miš«, »kao iscijeđen sunđer«, itd. itd.

Autentični tekst: »od vrška kose do nožnih prsta« — proizvoljno je zamijenjen ovim: »padali su u oči« (!?)

Iza toga je sasvim izbačen ovaj dio rečenice: »drugim riječima rođena sestra episkopske kamilavke«.

Možda se lektor u ovom slučaju našao pogođen u svojim vjerskim osjećanjima (valjda je svetogrđe običnu seljačku šubaru uporediti sa episkopskom kamilavkom!), jer ne vidim i ne mogu da shvatim razlog ovoj lektorovoj netrpeljivosti.

Pomenuti lektor je sebi čak dozvolio i ovakvo neknjiževno i nepotpuno uprošćavanje teksta. Stoji: »I Milančić je uživao u tome.« (U čemu?)

Ili pak ovakvo drastično neosjećanje svježeg narodnog izraza. Tekst: »dovede jednu po jednu djevojku« (u smislu dobre, valjane, naočite i vrijedne) svedeno je na ovakvu oskudnu i mršavu konstataciju: »dovede jednu djevojku«, iako je svakome jasno da ovo prvo ni u kom slučaju i ni iz daleka nema ni približno isto značenje sa potonjim. Lektor bi morao da uđe dublje u smisao ne samo određene rečenice u tekstu, nego i u sva ona neizmjerljiva bogatstva, kojima obiluje naš narodni živi jezik. A ako ne to, a ono bar da uči ili da gleda kad ustreba kod Vuka ili, recimo, našeg savremenog klasičnog pisca Ive Andrića. (Vidi Vukove »Srpske narodne pripovijetke« i Andrićevu »Na Drini ćupriju«.)

Zatim ovakvo stilsko unakađivanje:

Tekst: »mukli šapat topova« (tj. grohot topova iz neizmjerljivih daljina), zamjenjen je banalnim i toliko upotrebljavanim »tutnjem topova«.

Lektor kao da ne zna mnoge školske istine, kao što je slijedeća: »Badanj« nije česma, nego baš badanj.

Mislimo da je već dosta nabrajanja. Na kraju, kao začin, da navedemo još ovu bezobzirnu intervenciju u piščevom tekstu, koja nije baš ničim opravdana ni uslovljena:

Stoji: »Odred se topio kao vosak i osipao bez računa«.

Ispravljeno: »...bivao sve manji« (?)

(Slično poređenje našao sam kod Ive Andrića u »Gospođici«.)

Ovakvih i sličnih primjera ima čitav niz, a još i gorih od ovih. Mislim da ovome ne treba komentara. Primjeri sami sobom dovoljno jasno i ubjedljivo ilustruju nesavjesnost i prosto neshvatljivu lektorovu bezobzirnos i čak lakoumnost. Greška leži, po našem mišljenu, u činjenici što je pomenuti lektor na svoju ruku prekoračio granicu svoje nadležnosti i samovoljno zahvatio u neobično osjetljivo tkivo umjetničkog ostvarenja.

Zaista bi ovakvom i sličnom »lektorisanju« trebalo već jedno stati na put!

Risto TRIFKOVIĆ

Književno delo Laze Kostića

(Nastavak sa prve strane)

i mučeničkom liku kapetana Pere Segedinca, u kome je data sva samopouzdanost i izdržljivost našeg čoveka i njegova velika ljubav prema svome narodu. I zato je »Pera Segedinac« Kostićevo najznačajnije delo, jedno od najznačajnijih cele ove epohe.

U razvojnoj liniji naše poezije doprinos Laze Kostića nije mali. On je više nego iko iz njegove generacije doprineo razvoju našeg pesničkog jezika, dao tom jeziku više zvučnosti i više ritma nego što je toga imala naša poezija pre njega. On je u naš stih uneo više metričke raznovrsnosti, više književnog izraza. Ali ono što čini da Kostićeva poezija još živi, da ona ima interesa i za današnjeg čitaoca, to je njen duh i njeno iskreno i duboko rodoljublje. Čovek visoke književne kulture i prožet srpskom narodnom pesmom, Kostić je stvorio značajno pesničko delo. U tom delu dat je i pesničkim zanosom prikazan slobodarski i borbeni duh našeg naroda, njegova vekovna težnja za slobodom, za samostalnošću, njegove neprekidne i teške dugotrajne borbe s tuđinom, koji nas je zavađao, cepao, vređao, porobljavao i pljačkao. U tome i leži danas značaj Kostićeve poezije.

Đuza RADOVIĆ

Prešernova proslava

U čast 150-godišnjice rođenja France Prešerna otvorena je u Gradskom muzeju u Ljubljani izložba knjiga, rukopisa, slika i dokumenata našeg velikog pesnika. Uoči dana proslave priređen je svečani koncert na kome su solisti, hor i orkestar Slovenačke filharmonije izvodili Škerjančev »Sonetni venec«. Na sam dan Prešernova rođenja u Ljubljani je održana svečana akademija. Predsednik Narodne skupštine Slovenije Ferdo Kozak, ocrtao je u svojoj uvodnoj reči Prešernov značaj za razvoj slovenačke kulture i nacionalne svesti, podvlačeći da je Prešernova proslava praznik čitavog naroda, praznik njegova duhovnog rođenja i više ljudske, čovečanske svesti, praznik 150-godišnjice razvoja slovenačke napredne misli.

Dr. Anton Slodnjak je zatim u opširnom referatu izneo život i delo velikog pesnika i uvrstio ga među najveće ličnosti epohe, jer je za svoj narod tražio put pravednijem i slobodnijem životu u bratstvu i ljubavi sa svima narodima sveta.

F. S. Finžgar je čitao Prešernovo pismo roditeljima a Božo Vodušek i Jožo Tiran recitovali su Prešernove pesme. Operski pevači Rudolf Francl i Vlado Korošec izveli su kompozicije Mihla i Gerbiča na Prešernove tekstove. U programu su pored toga, nastupili Slovenačka filharmonija (Betoven) i Studentski hor Ljubljanskog univerziteta sa kompozicijama Vodopivca (»Soldaška«) i Premrla (»Zdravica«) takođe na Prešernove tekstove.

U Kranju je uoči Prešernove proslave održan koncert muškog pevačkog hora »France Prešern«, koji je ovim koncertom proslavio pedesetogodišnjicu svoga rada. Proslavu je otvorio uvodnom reči sekretar Prešernova pozorišta u Kranju.

Trećeg decembra održana je komemoracija na Prešernovom grobu. Toj svečanosti prisustvovali su pretstavnici vlasti, Komunističke partije, kulturni i javni radnici i mnoštvo građana. Govorili su sekretar Mesnog komiteta Partije i direktor Prve gimnazije u Kranju. Pevački hor gimnazije pevao je kompozicije na Prešernove tekstove.

Uveče su u Prešernovom pozorištu izvedeni odlomci Župančičeve »Reči o Prešernu« i recitacije Prešernovih pesama uz pratnju klavira.

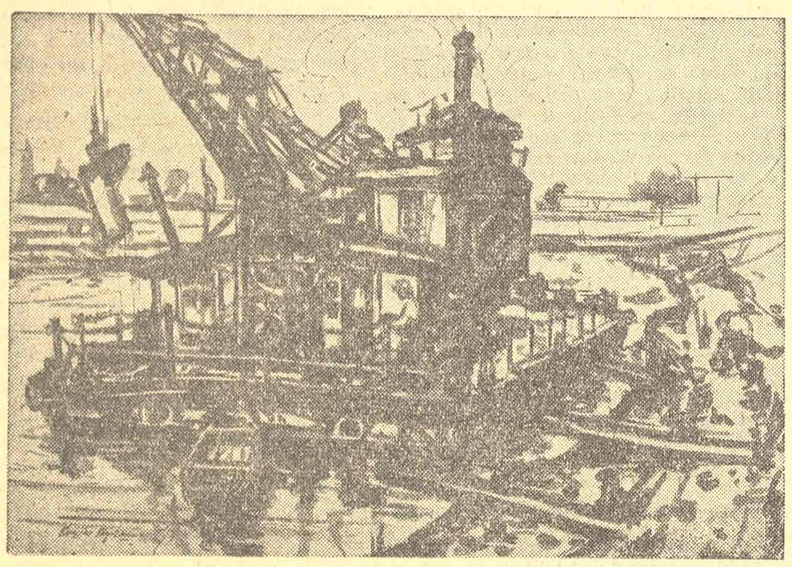

Boško Vukašinović: Crtež

I. S. Turgenjev:

ODABRANE PRIPOVETKE

(»Novo pokolenje«, 1950)

Izdavačko preduzeće »Novo pokolenje« izdalo je kao petu knjigu serije »Svetski klasici« izbor Turgenjevljevih pripovedaka, s opsežnijim uvodom Jovana Vagenhalsa.

Ma da se sadržaji i osnovne linije Turgenjevljeva stvaralaštva samo delimično obeležavaju u šest pripovedaka, odabranih za ovo izdanje, ono ipak pruža na malom prostoru razne aspekte njegova zahvatanja ruske stvarnosti u godinama koje su obilovale promenama unutar klasa i u njihovim uzajamnim odnosima. Kroz ovaj izbor Turgenjev je dat kao majstor realističke pripovetke, naročito ubedljiv i mnogostran u prikazivanju tipova iz sredine gradskog i seoskog plemstva. Vekovna zaostalost, grubost, oholost i mračnjaštvo povlašćenih, sve teže patnje seljačkih masa — to je atmosfera, iz koje su nikla Turgenjevljeva umetnička ubličenja ruske stvarnosti. Miran, filigranski fini način kazivanja stvari još više podvlači i produbljuje njihovu unutarnju potresnost.

Izvan svog književnog stvaranja, u prepisci i razgovorima, Turgenjev je mahom propovedao postepeno, lagano i oprezno otstranjivanje nevolja koje su pritiskivale Rusiju. Strah od seljačke revolucije pratio je tog književnika koji se u mnogim pitanjima udaljio od stavova svoje — plemićke — klase, ali nije napustio pozicije liberalizma s njegovim tipičnim taktom polumera u rešavanju bitnih pitanja seljaštva. Međutim, kao veliki majstor — realist, Turgenjev je svojim romanima o »novim ljudima« i pričama prvenstveno upravljenim protiv spahiskog despotizma demantovao vlastito »liberalno« uverenje i doprinosio jačanju naprednih snaga u tadašnjem ruskom društvu. Turgenjevljevo delo pokazalo se neizmerno istinitije i bliže stvarnosti nego njegov lični odnos prema toj stvarnosti.

Vagenhals je prikazao u svome uvodu društvene procese koji su činili glavnu karakteristiku vremena i sredine u godinama Turgenjevljeva formiranja i njegovih prvih književnih pokušaja. To su bili procesi raslojavanja i neminovnog opadanja plemstva, pojave i razvoja klase »raznočinaca« (ljudi van redova plemstva) i sve osetnijeg porasta industrije. Otvaranjem fabrika unošene su vidne promene u odnose između grada i sela. U uvodu je objašnjena i veoma značajna odlika Turgenjeva, bez koje on ne bi mogao postati veliki pisac — realist: ma da klasno ograničen u svom liberalizmu, Turgenjev je bio potpuno načisto s činjenicom izbijanja novih, naprednih snaga u ruskom društvu i smatrao svojim zadatkom da te snage umetnički ovaploti.

Međutim, Vagenhalsov uvod, namenjen u prvom redu onim čitaocima koji se još nisu temeljnije upoznali s literaturom o Turgenjevu, sadrži i jedno tvrđenje koje se ne može primiti. Pisac uvoda smatra da Turgenjev »nije ostao u istoriji kao pozorišni pisac«. To je tačno u odnosu na Turgenjevljeve jednočinke, ali je pogrešno ukoliko je reč o većim komadima — »Mesec dana na selu« i »Na tuđem hlebu«. Ovaj drugi komad, u kome su prodorno osvetljeni licemerje i duhovna beda pretstavnika činovničkog i seoskog plemstva i u kome je čitav način vajanja likova duboko realistički, zacelo nije zaslužio da bude stavljen među sporedna Turgenjevljeva dela.

Slab je u uvodu i osvrt na takozvano »oslobođenje seljaka« 1861 godine. O tom događaju koji se odrazio u Turgenjevljevom stvaranju valjalo je progovoriti opširnije i jasnije.

Pogrešno je navedeno da je Turgenjev napisao pedeset jednu pesmu u prozi. Vagenhalsu nije poznato da je 1930 godine u Parizu objavljena još trideset jedna Turgenjevljeva pesma.

U knjigu su ušle pripovetke »Časovnik«, »Punjin i Baburin«, »Mumu«, »Brigadir«, »Zavetrina« i »Put u Polesje«, a na kraju je dat uži izbor iz pesama u prozi. Prevodi su od Dimitrija Đurovića, Miloša Moskovljevića, Svetozara Matića, Miodraga Pešića i Jovana Maksimovića.

Šteta je što je ovaj izbor Turgenjevljevih pripovedaka izašao sa nedovoljno solidnom korekturom. Prema tekstu »Nopokovog« izdanja, Turgenjev je rođen u Orelu, a ne u Orjolu, detinjstvo je proveo u Spaskom — Lutvikovu a ne u Spaskom — Lutovinovu, a junakinja priče »Žive mošti «zove se Lukrecija, a ne Lukerija.

Ovo izdanje »Novog pokolenja« ponovo daje povoda da se ukaže na staro, ali još nerešeno pitanje korektorskog rada u izdavačkim preduzećima.

Lav ZAHAROV

Književnici Bosne i Hercegovine u predizbornim danima

Pred izbore za Narodnu skupštinu Bosne i Hercegovine članovi i kandidati Udruženja književnika Bosne i Hercegovine posjetili su mnoga sela i gradove svoje Republike i u čast izbora održali nekoliko književnih večeri. Oni su posjetili veća radilišta, seljačke radne zadruge ,poljoprivredna dobra itd.

Jedna grupa književnika posjetila je rudnik Ljubiju, zatim Ljubiju koloniju, Fabriku celuloze u Prijedoru, seljačku radnu zadrugu u Čikin Polju i selo Laktaše kod Banje Luke. Na ovim književnim večerima Ilija Kecmanović govorio je o ulozi književnosti, a Hamza Humo i Vlado Čerkez čitali su svoje pjesme kao i pjesme i prozu iz naše starije književnosti.

Druga grupa u kojoj su bili književnici Marko Marković, Šukrija Pandžo, Branko Radičević i Rizo Ramić posjetila je radne kolektive u Zenici i Varešu gdje su čitali pjesme i prozne radove .Mehmed Selimović i Ćamil Sijerić održali su u Modričkom i Šamačkom srezu šest književnih večeri na kojima su čitali priče iz Narodnooslobodilačke borbe i života seljačkih radnih zadruga kao i pjesme Abrašević, Šantića i Zmaja. Mehmed Selimović je ovom prilikom održao predavanje o našem kulturnom književnom nasliđeu i ulozi savremene književnosti u izgradnji socijalizma. U Modriču je Mehmed Selimović održao predavanje o značaju književnosti naslijeđenoj iz stare Jugoslavije i uspjesima koji su na tom polju ostvareni u našoj socijalističkoj zemlji. On je ujedno dao i smjernice rada ovog Univerziteta.

Niko Miličević, Emil Petrović, Ahmet Hromadžić i Izet Sarajlić posjetili su Mostar i Ljubuški. Na književnoj večeri koja je održana u mostarskoj gimnaziji Nika Miličević je održao predavanje i o značaju književnosti u srednjoj školi, dok su ostali književnici čitali svoje radove. Za građanstvo Mostara i posebno za oficire JA Niko Miličević je održao predavanje o osnovnim pitanjima naše savremene književnosti. U Ljubuškom je ova grupa književnika održala književno veče sa istim programom.

Nekoliko problema naše izdavačke djelatnosti

Naša izdavačka djelatnost, u cjelini, svakako zaslužuje pohvalu. Poslije rata kod nas je izdano desetine hiljada raznih knjiga, brošura i ostalih publikacija, u milionima primeraka. Knjige su uglavnom dobro odabrane, manje-više ukusno opremljene i srazmerno jeftine. Zbog toga knjiga je danas postala pristupačna najširim narodnim slojevima i ona se svugdje traži kako u gradu tako i na selu. I baš zbog te tako velike i široke popularnosti knjige u našoj zemlji, izdavanju knjiga trebalo bi posvetiti još veću pažnju.

Pored svih pozitivnih strana i prednosti koje ima naša izdavačka djelatnost ipak neka izdavačka preduzeća premalo vode računa o potrebama i zahtevima široke čitalačke publike. To možda dolazi i otuda što izdavačka preduzeća uglavnom nemaju dovoljno kontakta sa čitalačkom publikom za koju zapravo rade. To se naročito vidi po tome što čitalačka publika gotovo nikada ne zna koje će se knjige izdavati i kada bi trebalo da se te knjige pojave na tržištu ako se radi o djelima u više knjiga i ako se pojavi prva knjiga, nikada i nitko od čitalačke publike ne zna kada bi se mogla očekivati slijedeća knjiga, itd. Izlaze potpuno nova i u velikom broju slučajeva našoj čitalačkoj publici potpuno nepoznata djela za koja se nigde ne može saznati kakva su, tko su pisci, šta su ona u stanju da pruže čitaocu, kakav se materijal u njima može naći, i niz drugih pitanja koja ostaju bez odgovora. Sva ta i mnoga druga pitanja zbunjuju čitaoca i otežavaju mu pravilnu orijentaciju u inače vrlo bogatoj i raznovrsnoj našoj izdavačkoj djelatnosti.

Prva stvar kojoj bi se sa stanovišta čitalaca moglo prigovoriti jeste izdavanje knjiga u više odvojenih dijelova koji predstavljaju zajedničku, organsku cjelinu. Time se ne misli reći da takove knjige ne bi trebalo izdavati ili bi trebalo da se odjednom izdaju svi dijelovi, već da bi kod izdavanja takovih knjiga trebalo više plana i sistema. Uzmimo nekoliko primjera:

Zagrebačko izdavačko preduzeće »Novo pokoljenje«, prije više od godinu dana, štampalo je i pustilo u prodaju prvi dio Dikensovog romana »Pikvikovci«. Ma da je od pojave prvog dijela ovog romana prošlo više od godinu dana, ipak o drugom dijelu nema još ni govora. Štaviše nema ni znakova po kojima bi se moglo prosuditi da će se drugi dio ovog romana u dogledno vrijeme pojaviti. Međutim, u međuvremenu isto preduzeće na omotnoj stranici svoga romana »Petar prvi« od A. Tolstoja najavilo je, među ostalim djelima koja ima namjeru da izda, i novi Dikensov roman »Sumorna kuća«. Ako imamo u vidu da je ovo preduzeće, poslije izdanja prvog dijela »Pikvikovaca«, izdalo niz vrlo lijepih i dobrih djela, onda se s pravom možemo pitati: zašto se još do danas nije pojavio drugi dio?

U prvoj polovici 1947. dakle prije skoro četiri godine, Humoristička biblioteka »Ježa« počela je da izdaje Hašekov roman »Dobri vojak Švejk«. Skoro godinu dana nakon pojave prvog dijela ovog romana pojavio se drugi dio, a treći dio tek nedavno, skoro pune dvije godine iza pojave drugog dijela. To isto preduzeće izdalo je prije više mjeseci prvi dio Dikensovog romana »Mala Dorit«. Ako sudimo po tempu kojim se izdaje »Dobri vojak Švejk«, onda drugi dio ovog romana možemo očekivati tek za dvije do tri godine. Ako zagledamo još dalje, tamo na početak naše izdavačke djelatnosti, onda ćemo naći da je, na primjer, Državni izdavački zavod Jugoslavije izdao još 1945 godine prvu svesku Potemkinove »Historije diplomatije«. Četiri godine nakon toga Arhiv za pravne i društvene nauke izdao je drugu svesku. A koliko će biti potrebno godina da se pojavi treća sveska?

Iz ovog prvog nedostatka naše izdavačke djelatnosti izvire i drugi za koji bi bilo možda bolje reći da uslovljava onaj prvi. Taj drugi nedostatak sastoji se u tome da naša javnost zna vrlo malo o radu pojedinih izdavačkih preduzeća, tj. zna uglavnom toliko koliko može suditi po izdatim djelima i kraćim novinskim bilješkama koje se jednom ili dva puta godišnje pojave u našoj dnevnoj štampi. Dok naša štampa redovito prati izvršavanje planova u svim granama privrede, to se ne bi moglo reći i za izdavačka preduzeća. Šta će, na primjer, Nakladni zavod Hrvatske da izda u decembru ove godine — to u javnosti i uglavnom nitko ne zna. Ovo neinformisanje javnosti o radu i namjerama pojedinih izdavačkih preduzeća ima vrlo rđavih strana, kako po sama preduzeća tako i po javnost. I tu će nam dobro poslužiti nekoliko primjera:

Nedavno se pročulo da je jedno izdavačko preduzeće izdalo bajke »Hiljadu i jedna noć«, no nije se sigurno znalo da li je to potpuno izdanje ili ne, da li je sa ilustracijama ili bez njih, ćirilicom ili latinicom. U takvoj maglovitoj situaciji »Književne novine« donijele su prikaz prve sveske pomenutog djela, ali niz pitanja ostao je i dalje bez odgovora. A kada se pojavila prva sveska pomenutog djela počela je jurnjava za tom knjigom. Gotovo puna dva mjeseca ljudi su obilazili knjižare tražeći to djelo. A zašto? Samo zato što je, izgleda, bilo teško da se putem štampe, ili na neki drugi način, obavijesti javnost da je to djelo takvog obima, karaktera itd. i da nije namijenjeno širokoj čitalačkoj publici već samo bibliotekama. Međutim, ovaj konkretni slučaj mogao se, po mome mišljenju, i drukčije riješiti. Evo prijedlog za rješenje:

Na omotnoj stranici jedne od svojih knjiga zagrebačko preduzeće »Novo pokolenje« objavilo je da će izdati izbor bajki »Hiljadu i jedna noć«. Mislim da je prije izlaska prvog dijela spomenute knjige trebalo izdati ovu knjigu u relativno velikom broju primjeraka, te bi se tako donekle podmirile potrebe čitalačke publike. Osim toga, nije teško pretpostaviti da bi čitalačka publika možda čak i radije primala izbor ovih bajki u jednoj knjizi, jer u cjelokupnom izdanju bajke su možda i preopširan materijal za čitaoce.

Krajem prošle godine Izdavačko preduzeće Srbije »Prosveta« počelo je da izdaje izabrana Volterova djela i prva sveska izašla je početkom ove godine. Kada će izaći druga, treća, koliko će ih ukupno biti — to su pitanja koja ostaju bez odgovora. O tome nije nigdje rečeno kao što nije ništa rečeno ni za »Hiljadu i jednu noć«. Ovo je nažalost tako česta pojava da bi se moglo reći da po nekom nepisanom pravilu naša izdavačka preduzeća uporno šute o svom radu, planovima itd. Nije rijedak slučaj da u našim knjižarama ne možete o nekom novom djelu dobiti baš nikakovih informacija, jer izdavačka preduzeća smatraju da je njihova jedina dužnost da izdaju djelo, a da o tome prethodno javnost ne obavijeste. U posljednje vrijeme neka izdavačka preduzeća, kao »Novo pokoljenje« u Zagrebu, počela su da na omotnim stranicama donose po nekoliko riječi o djelu i njegovu sadržinu. To je svakako pohvalno ali premalo i još suviše rijetko. Trebalo bi svakako razmisliti o tome kako i na koji način uspostaviti kontakt sa čitalačkom publikom radi što bolje suradnje koja bi koristila i jednima i drugima.

Na kraju bih želio da pokrenem pitanje distribucije knjiga. Zašto knjige stižu u unutrašnjost sa dosta velikim zakašnjenjem koje nekad prelazi u mjesec pa i dva, ili uopće ne stižu? Zašto u unutrašnjost stižu najvećim dijelom broširane knjige, a u republičkim centrima i u Beogradu zadržavaju se uglavnom uvezane knjige i srazmerno mali broj broširanih? Nožinićev roman »Demonja«, Rusovljev »Emil« i mnoge druge knjige stigle su na Rijeku sa zakašnjenjem od preko mjesec dana. Djelo Romena Rolana »Žan Kristof« moglo se prije mjesec dva kupiti u mnogim zagrebačkim knjižarama, ali se na Rijeci još uvijek nije pojavilo. Tko je kriv? Da li izdavačko preduzeće ili možda knjižare koje se slabo interesuju za nabavku knjiga. Ako upitate knjižare, oni će vam odgovoriti »pa kako možemo da tražimo djela za koja ne znamo da su izdana«. Vraćamo se opet tamo gde smo malo čas bili. Možda su ipak kriva izdavačka preduzeća koja suviše ljubomorno čuvaju tajnu svoga poslovanja.

Time nisu iscrpljene sve primjedbe koje bi čitalačka publika mogla da iznese na račun izdavačkih preduzeća. Njih ima još. Ali ako bi se i ove uklonile, što se može postići bez velikih napora, to bi i čitalačkoj publici i izdavačkim preduzećima moglo da pruži samo velike koristi.

Stjepan RIBARIĆ

KULTURNE VESTI

KNJIGE MAKEDONSKIH PISACA — Omladinsko izdavačko preduzeće Makedonije »Novo pokolenje« izdalo je u toku ove godine više knjiga makedonskih pisaca. Pored proznih radova — »Begalci« (Izbeglice) od Jovana Boškovskog, »Prvi dani« od Kola Čašula, »Izgrev« (Svanuće) od Georgija Abadžijeva, »Đurdina alova« od Vlade Maleskog i »Ribar Klime« od Radoslava Petkovskog — »Napok« je štampalo zbirke pesama »Egejska barutna bajka« od Slavka Janevskog, »Na Gramosu« od Ace Šopova, »Moe selo« od Vanče Nikoleskog, »Liriku« od Srbe Ivanovskog i zbirku stihova »Širler« na turskom jeziku od mladog manjinskog pesnika Nodžata Zekerija.

* * *

STODVADESETGODIŠNJICA ARHEOLOŠKOG MUZEJA U ZADRU — Ove godine navršava se sto dvadeset godina postojanja arheološkog muzeja u Zadru. U početku svoga rada ovaj muzej, koji raspolaže bogatom zbirkom arheoloških iskopina iz Zadra i severne Dalmacije, orijentisao se uglavnom na prikupljanje spomenika klasične arheologije. Kasnije, prešlo se na stvaranje zbirke iskopina iz pretistoriskog i starohrvatskog doba. Danas zadarski muzej ima najbogatiju kolekciju predmeta predrimske kulture u Dalmaciji. Spomenici ranog srednjeg veka koji se čuvaju u muzeju služe kao dragocena svedočanstva života Slovena na Jadranu. Sama crkva sv. Donata iz devetog stoleća, u kojoj je muzej smešten pre pedeset godina, pretstavlja jedan od naših najznačajnijih arhitektonskih uzoraka.

Za poslednje četiri godine naučni radnici arheološkog muzeja vršili su više istraživanja u Zadru i severnoj Dalmaciji, i u toku tih istraživanja pronađeni su napisi iz kojih se vidi da je Zadar bio podignut na stepen rimske kolonije istovremeno kad i stara Salona kod Splita.

* * *

PREMIJERA DRAME M. BOŽIĆA »POVLAČENJE« U TRSTU — Slovenačko narodno pozorište u Trstu otvorilo je ovogodišnju sezonu premijerom drame Mirka Božića »Povlačenje«. Pretstava je održana u jednoj dvorani tršćanskog predgrađa Škedej, jer okupacione vlasti u Trstu ne daju slovenačkom pozorištu mogućnost delovanja u centru grada, u većoj dvorani. U najnovijem broju tršćanskog književnog časopisa »Razgledi« objavljen je prikaz o drami i njenoj uspeloj pretstavi.

* * *

IZLOŽBA POVODOM STOGODIŠNJICE ROĐENJA SLIKARA JANEZA ŠUBICA — U prostorijama Narodne galerije u Ljubljani otvorena je izložba povodom stogodišnjice rođenja poznatog slovenačkog slikara devetnaestog veka Janeza Šubica. Izloženi radovi u ulju i veći broj crteža i dosada neobjavljene skice prikazuju Šubica kao velikog slovenačkog umetnika na prelazu od romantizma u realizam i ističu ga kao dobrog poznavaoca anatomije tela i figuralne kompozicije.

* * *

ŠEKSPIR U IZVOĐENJU TALIJANSKE DRAME NA RIJECI — Pre kratkog vremena izvela je Talijanska drama riječkog Narodnog pozorišta premijeru Šekspirove komedije »Na tri kralja ili kako hoćete« (u talijanskom: »La dodicesima notte«). Komad je režirao Pjetro Rismondo, koji je, uz pomoć scenografa Sergeja Kučinskog, problem scene rešio tako, da je pozornica, koju je podelio u nekoliko delova, ostala od početka do kraja ista, a osvetljavan je pojedini deo, prema tome gde se koji prizor odigrava. U izvođenju je bio zaposlen gotovo ćitav ansambl Talijanske drame.

* * *

IZLOŽBA NARODNOG KAZALIŠTA U PULI — Ovih dana otvorena je u Puli izložba rada Narodnog kazališta. U jednoj od prizemnih prostorija kazališta izložen je dokumentarni materijal: fotografije, skice, akvareli, plakati, tekstovi i dr., uz grafikone na kojima je prikazan rad i uspeh ove umetničke ustanove Pule. Kazalište je, između ostalog, gostovalo u Zagrebu, na Rijeci, u Pazinu, Buzetu, Poreču, Rovinju, na Brionima, u Labinu, Rašu i na Istarskoj pruzi Lupoglav—Štalije, kao i u drugim mestima Riječke oblasti.

* * *

POZORIŠNA SEZONA U OSIJEKU — Usled preuređenja pozorišne zgrade, nova pozorišna sezona u Osijeku počinje tek ovih dana. Poslednjih meseci, članovi pozorišta gostovali su u više mesta gde su izveli i nekoliko premijera. Tokom ove sezone oni će staviti na scenu »Skup« Marina Držića, »Gospodu Glembajeve« od Miroslava Krleže i Male lisice« Lilien Helman. Takođe će se izvesti opere »Prodana nevesta« od Smetane, »Rusalka« od Dvoržaka, »Ero s onoga svijeta« od Gotovca i »Figarova ženidba« od Mocarta.

Narodno pozorište u Osijeku imaće u novoj sezoni i »Veselu pozornicu« koja će davati komedije i operete, uz sudelovanje svih članova drame i opere.

BIBLIOGRAFIJA

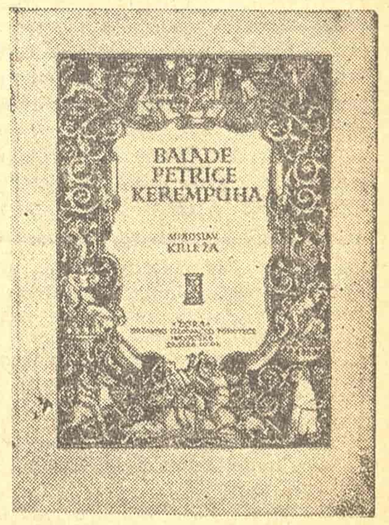

Miroslav Krleža: **Balade Petrice Kerempuha.** Izdanje Državnog izdavačkog poduzeća Hrvatske »Zora«, Zagreb 1950, latinicom, str. 203, cijena 116 din.

Sreten L. Popović: **Putovanje po novoj Srbiji,** putopisi. Izdanje »Srpske književne zadruge«, Beograd 1950, ćirilicom, str. 367, cena ?

Slobodan Novak: **Glasnice u oluju, pesme.** Izdanje »Novog pokolenja«, Zagreb 1950, latinicom, str. 65, cijena 23 din.

Slobodan Berberski: **Za kišom biće duga,** pesme. Izdanje »Novog pokolenja«, Zagreb 1950, latinicom, str. 123, cijena 38 din.

Đuro Šrajder. **Zbog za ćelik,** pesme. Izdanje »Novog pokolenja«, Zagreb 1950, latinicom, str. 72, cijena 25.50 din.

Redakcioni odbor

Fran Albreht, Jovan Boškovski, Jožа Horvat, Dušan Kostić, Tanasije Mladenović, Jovan Popović, Mehmed Selimović i Risto Tošović.

PRETPLATA ZA KNJIŽEVNE NOVINE
Za našu zemlju na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara

Za inostranstvo na 3 meseca 65 dinara, na 6 meseci [illegible] dinara a godinu dana 260 dinara

Broj čekovnog računa 102-9032020
Pošt. fah redakcije 617
Poštanski fah administracije 629

Rukopisi se ne vraćaju

Odgovorni urednik: Jovan Popović, Beograd, Francuska broj 7 — Štampari a »I. [illegible]« Beograd, Kardeljeva 41.